

Bakalářská práce

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

Romové a jejich postoj k náboženství v dnešní době

Vedoucí práce: Mgr. David Urban, Ph.D.

Autor práce: Jana Vítková

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Forma studia: kombinovaná

Ročník: třetí

2011

Prohlášení o samostatném zpracování práce a souhlas se zveřejněním práce v databázi STAG

Bakalářská práce v nezkrácené podobě

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

26. března 2011

.....
Jana Vítková

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Davidu Urbanovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

ÚVOD.....	5
-----------	---

TEORETICKÁ ČÁST

1 Vývoj romského náboženství.....	8
1.1 Proměny v romském náboženství od odchodu Romů z Indie do 19. století.....	8
1.2 Proměny v romském náboženství ve 20. století	10
2 Současné pojetí romského náboženství.....	12
2.1 Romské lidové náboženství a jeho rituály	12
2.2 Romové a jejich vztah ke katolické víře (k víře majority)	14
2.3 Romové a pentekostální hnutí.....	15
3 Shrnutí teoretické části.....	17

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Výzkum	19
4.1 Cíl výzkumu.....	19
4.2 Metodika výzkumu	19
4.3 Presentace výsledků.....	20
5 Diskuse	27

ZÁVĚR	30
Seznam použitých zdrojů.....	32
Abstrakt.....	35
Abstract	36
Seznam příloh	37
Přílohy.....	38

ÚVOD

Bakalářskou práci na téma „*Romové a jejich postoj k náboženství v dnešní době*“ jsem si zvolila ze tří různých důvodů.

Prvním z nich je to, že jakékoliv téma týkající se Romů, je v dnešní době, dle mého názoru, velmi aktuální. O Romech slýcháváme dnes a denně z novin, rádia, televize i internetu, většinou to však bývají zprávy a informace negativního charakteru. Majoritní společnost v mnoha situacích považuje Romy za cizince, kteří neuznávají hodnoty a normy společnosti, ve které žijí. K Romům přistupuje s předsudky a stereotypy. Na základě tohoto přístupu se Romové ve většinové společnosti cítí ohroženi a bojují proti ní zbraněmi jako je například lhaní, hrozba násilím a jinými podobnými způsoby. Jak již jsem uvedla výše, lidé majoritní společnosti se dozvídají a znají o Romech pouze věci negativního charakteru, neznají však jejich hodnoty, kulturu spojenou s tradicemi, zvyky a rituály. Tato neznalost mnohdy vede k nepochopení jejich způsobu života a k jejich stigmatizaci. Romská kultura, zahrnující veškeré zvyky a tradice Romů, je velmi zajímavá. Domnívám se, že pokud by se lidé majoritní společnosti snažili alespoň trochu jejich hodnoty a kulturu poznat a pochopit, mohlo by dojít k odbourání některých předsudků a stereotypů a alespoň k částečnému pochopení a kladnějšímu přístupu k Romům.

Druhým důvodem zvolení práce na toto téma je to, že se domnívám, že oblast romského náboženství nebyla doposud dostatečně popsána. Existuje mnoho odborných i neoborných knih s romskou tematikou, v nichž je popsán původ a historie Romů, jejich problémy se začleněním do společnosti, a to zejména problémy s nevzdělaností, výchovou dětí, s nezaměstnaností, s kriminalitou a tak dále. Zmínky o náboženství Romů jsou však ve většině těchto knih uvedeny jen minimálně nebo nejsou dokonce uvedeny vůbec.

Třetím a posledním důvodem, proč jsem si zvolila práci na výše uvedené téma je to, že jsem již více jak tři roky zaměstnána na odboru sociálních věcí Městského úřadu Milevsko jako terénní sociální pracovnice se zaměřením na milevskou romskou komunitu. Během tohoto zaměstnání jsem získala již poměrně mnoho zkušeností, ale o romském náboženství jsem toho zrovna moc nevěděla, tedy do doby zadání tématu práce, svoji neznalost jsem chtěla změnit. Věděla jsem, že díky svému zaměstnání, budu mít dostatek času na realizaci výzkumného šetření, protože moje práce spočívá zejména

v pravidelném každodenním kontaktu se stávajícími i budoucími klienty, kterým se snažím být průvodcem a poradcem při hledání vhodných řešení jejich problémů. Výhodou tohoto zaměstnání je, že klienty navštěvuji v jejich přirozeném prostředí, kde se cítí bezpečně, lépe se svěřují se svými starostmi, ale zároveň i s radostmi.

Má práce bakalářská je členěna na část teoretickou a praktickou. V teoretické části se zaměřím zejména na přístup Romů k náboženství, a to jak na jeho kořeny, to znamená náboženství, která měla na víru Romů vliv, tak na situaci jejich přístupu k religiozitě v současné době. Dále zde bude zachycena stručná historie Romů související s vývojem jejich religiozity a tradic. Teoretická část je vztažena převážně na Romy žijící v České republice.

První kapitola práce se zabývá vývojem romského náboženství, a to jak jeho proměnami od odchodu Romů z Indie do 19. století, tak i jeho proměnami ve 20. století. Tato kapitola poukazuje na to, že víra Romů byla ovlivněna různou kulturou a náboženstvími, se kterými se Romové při svých cestách setkávali. Na víru Romů měl vliv i jejich samotný příchod na naše území. Romové žijící v České republice dnes, přicházeli ze Slovenska po druhé světové válce ve třech migračních vlnách. V souvislosti s tímto se zaměřuji i na to, zda si Romové z jednotlivých vln stěhování uchovali své tradice úplně, částečně či své tradice ztratili. Domnívám se, že součástí tradic je i náboženství, pokud tedy Romové přicházeli o vlastní tradice, přicházeli zřejmě i o své náboženství.

Ve druhé kapitole bakalářské práce se věnuji současnému pojetí romského náboženství, popisují zde romské lidové náboženství s jeho rituály, vztah Romů k víře majority a k pentekostálnímu hnutí.

Ve třetí a zároveň poslední kapitole teoretické části jsou shrnuty veškeré poznatky z předchozích dvou kapitol. Při zpracovávání teoretické části mé práce jsem vycházela z odborné literatury a z internetových zdrojů.

V praktické části je vymezen cíl práce. Výzkumným cílem je zjistit, jaký postoj zaujímají Romové k náboženství v dnešní době. Má práce je zaměřena na postoj jednotlivých romských generací k náboženství. Zajímá mě, zda Romové v něco či v někoho věří, jaký význam má pro ně slovo „víra“, co si pod tímto slovem představují, zda Romové spojují své náboženství s nějakými zvyky a tradicemi, pokud ano, tak s jakými. V rámci praktické části bude prováděn výzkum formou nestandardizovaného rozhovoru s romskými respondenty v Milevsku. Informace

získané během rozhovoru s respondenty budou vyhodnoceny, prezentovány a následně zrekapitulovány v závěrečné diskusi.

1 Vývoj romského náboženství

Chceme-li se zabývat náboženstvím Romů v současnosti, musíme do jisté míry nahlédnout i do jejich minulosti, během níž Romové procházeli různými zeměmi světa, kde se setkávali s jinými náboženstvími, jež značně ovlivnily současné pojetí romského náboženství. Nechci zde tedy popisovat dopodrobna celou historii Romů, nýbrž jen okamžiky, díky nimž se romské náboženství měnilo a utvářelo do dnešní podoby.

1.1 Proměny v romském náboženství od odchodu Romů z Indie do 19. století

Po odchodu ze své pravlasti Indie Romové putovali v několika migračních vlnách různými zeměmi světa, přes Persii, Arménii, Byzantskou říši, Balkánský poloostrov doputovali až do evropských zemí. Romové se v těchto zemích po určitou dobu zdržovali nebo se v nich přímo usazovali. Na svých cestách se setkávali s různými kulturami, jazykovými dialekty a s jiným náboženstvím. Z těchto oblastí přebírali některé prvky a tradice, které si upravovali dle svých představ a potřeb.¹

Romové si z Indie odnesli hinduismus zakořeněný v tradici, ve zvycích, v chování, myšlení, jednání, v rodinných či jiných vztazích a podobně.² Hinduismus je náboženství obrovského indického poloostrova, které nemá žádného historického zakladatele ani sjednocený systém víry. Pro toto náboženství je charakteristická rozmanitost.³ Romové byli ve své indické pravlasti součástí kastovního systému, takzvaného džátí, který v mnoha detailech přetrvával do nedávné minulosti a mnozí Romové jsou součástí kastovního systému až dodnes.⁴ Důležitou součástí hinduismu, doznívající v romských rodinách, je právě již výše zmíněný kastovní systém. Romové věří, že porušení tohoto systému povede k narušení karmy, popřípadě ve vztahu s křesťanskými tématy, k nesnázím posmrtného života. Víra v kastovní systém je základem romské kultury,

¹ Srov. HORVÁTHOVÁ, J. *Historické osudy Romů od jejich odchodu z Indie do 19. století*. In Kolektiv autorů. *Romové – O Roma. Tradice a současnost – Angoder the akának*. Brno: Moravské zemské muzeum/SVAN; Muzeum romské kultury, 1999. ISBN 80-902476-1-X. s. 15-19.

² Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-250-5. s. 55.

³ Srov. WARRIER, M. *Hinduismus*. In *Lexikon světových náboženství*. Praha: Slovart, 2006. ISBN 80-7209-796-2. s. 134.

⁴ Srov. HÜBSCHMANOVÁ, M. *Šaj pes dovakeras - Můžeme se domluvit*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1998. ISBN 80-7067-905-0. s. 21-22.

což si již Romové většinou neuvědomují, pomocí této víry nejsou schopni vysvětlit to, co je pro ně nedotknutelné, ale přesto v nedotknutelnost věří.⁵

V počátcích svého putování Romové procházeli Persií, kde poznali, v té době velmi rozšířené, náboženské učení manicheismus, jež v sobě spojuje náboženské představy gnosticizmu, křesťanství, buddhismu a zoroastrismu. Důležitou součástí manicheismu byl kastovní systém. Romové si z Persie odnesli víru, že svět je ovlivňován dvěma protikladnými principy, a to dobrem a zlem, úlohou člověka bylo osvobodit se od zla a podpořit vítězství dobra.⁶

Při své pouti Romové procházeli islámskými zeměmi, v nichž poznali islámské náboženství a povrchně přijali korán, do něž vmísili své tradice a rituály.⁷

Na cestách evropskými zeměmi Romové vystupovali jako křesťané snažící se o nápravu. Zpočátku chápaté evropské obyvatelstvo začalo měnit svůj pohled na kající se poutníky a začalo k nim pociťovat nedůvěru, protože Romové dodržovali jen málo z křesťanských zásad a jejich snahy o nápravu nebyly příliš zjevné. Romové se tedy začali hlásit k víře, která ve většinové společnosti vládla, víru si upravovali dle svých představ a potřeb. Ve skutečnosti byla však víra Romů směsicí prvků z nově přejatých náboženských představ a zároveň prvků z prastarých orientálních kultur, jež se vyznačovaly vyznáváním sil přírody, animismu a tak podobně.⁸

První dochované zmínky o Romech procházejících českými zeměmi jsou datovány do 15. století, i zde byli Romové zpočátku s pochopením a tolerancí přijímáni. Po čase se však postupně přístup společnosti k Romům změnil, přišlo období nedůvěry, které vystřídalo období útlaku, k němuž dala souhlas i katolická církev. Romové byli v následujících stoletích utlačováni, pronásledováni, vyháněni ze země, později asimilováni a usazováni, což pro ně znamenalo mnoho omezení, například museli dodržovat povinnou školní docházku a povinně navštěvovat bohoslužby. Od Romů se očekávalo, že se z nich stanou řádní křesťané.⁹ Romové museli jako ostatní poddaní vyznávat víru tehdejší šlechty.¹⁰

⁵ Srov. SEKÝT, V. *Romské tradice a jejich konfrontace se současností*. In *Romové ve městě. Sborník přednášek z XVI. konference*. Praha: Společnost sociálních pracovníků ČR, 2006. s. 73.

⁶ Srov. KOVÁČ, M., MANN, A. B. (eds.) *Romovia a viera*. In *Boh všetko vidí – O Del sa dikhel*. Bratislava: Chronos, 2003. ISBN 80-89027-06-7. s. 9.

⁷ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. s. 55.

⁸ Srov. HORVÁTHOVÁ, J. *Historické osudy Romů od jejich odchodu z Indie do 19. století*. s. 18-19.

⁹ Srov. FRASER, A. *Cikáni*. Praha: Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-212-X. s. 269-270.

¹⁰ Srov. MANN, A. B. *Vztáh Rómov k viere*. In *Pastorácia Rómov*. Bratislava: Ústav pre vzťahy štátu a cirkví, 2009. ISBN 978-80-89096-39-8. s. 21.

1.2 Proměny v romském náboženství ve 20. století

V této kapitole se zaměřuji na proměny týkající se romského náboženství ve 20. století. Zabývám se zde jednak příchodem Romů ze Slovenska na naše území po druhé světové válce, který probíhal v několika etapách a dále i vlivem tohoto stěhování na uchování si romských tradic. Domnívám se, že náboženství je součástí tradic a pokud Romové přicházeli o vlastní tradice, přicházeli zřejmě i o své náboženství. V další části této kapitoly popisují proměny v období komunismu a v období po sametové revoluci.

Naprostá většina Romů, která dnes žije v České republice, přišla na naše území ze Slovenska po roce 1945. Původní čeští a moravští Romové byli vyvražděni nacisty.¹¹ Duchovní hodnoty českého obyvatelstva byly pro přicházející Romy poměrně cizí a jenom o trochu více srozumitelné než byly pro většinovou společnost pochopitelné a zřetelné hodnoty Romů.¹² Romové přicházeli do České republiky ve třech vlnách. První vlna přistěhovalců přišla se svými velkorodinami na naše území hned po skončení druhé světové války. Tito Romové jsou považováni za starousedlíky, uchovali si své tradice a mnohdy i svůj romský jazyk. Druhá vlna přistěhovalců přišla do České republiky v padesátých a šedesátých letech 20. století. Tito Romové si přivezli ze Slovenska nevěsty, založili zde své rodiny. Vzhledem k tomu, že tato vlna přistěhovalců byla soustředěna v jednom místě, kde se mnohdy střetávali mladí Romové z jiných osad, kteří si romské obyčeje zcela neosvojili, vyznačovali se jinou kulturou, kterou téměř neznali, romský jazyk ve většině pozapomněli. Třetí vlna přistěhovalců přišla do České republiky po roce 1965. Tito Romové byli přestěhováni na naše území pod velkým nátlakem, mnohým z nich zbourali domy před jejich zraky, následně byli přestěhováni do jiného prostředí, do obcí, kde nikdy žádní Romové nebyli. Tato zásadní změna jim způsobila kulturní šok, se kterým se mnozí z nich dodnes nevyrovnali. Přistěhovalci třetí vlny se později snažili o sestěhování, ale to se jim nikdy zcela nezdařilo, to je důvodem jejich postupné ztráty tradic a jazyka.¹³

„V období komunismu byla romská menšina vystavena cílenému asimilačnímu tlaku. Soustředěný tlak spojující sociální péči a represí zanechal na této menšině výrazné následky. Došlo k rozpadu tradičních sociálních struktur i zániku četných

¹¹ Srov. LHOTKA, P. *Romové v České republice po roce 1989*. [online]. ©2004-2010, [cit. 2010-11-08]. Dostupné na WWW: <<http://skola.romea.cz/cz/index.php?id=historie/14>>.

¹² Srov. HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*. Praha: společnost Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s. v nakladatelství Lidové noviny, 2002. ISBN neuvedeno. s. 52.

¹³ Srov. ŠÍŠKOVÁ, T. (ed.) *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9. s. 120-121.

*kulturních prvků a k pocitu naprosté dezorientace. Příkladem dezintegrace romské identity je postupné mizení romštiny jako hlavního komunikačního jazyka, vznik romského etnolektu češtiny a úplný přechod vzdělanějších Romů k českému jazyku.*¹⁴ Komunismus usiloval o latentní či nelatentní asimilaci Romů, Romové nesměli mluvit romským jazykem, tradiční romské komunity byly rozbity, romské rodiny byly rozptýleny mezi neromské obyvatelstvo, romské děti byly převychovávány v ústavech. Na základě tohoto dochází především u mladší romské generace ke ztrátě identity a k pocitu vykořenění.¹⁵ Komunistický režim usiloval o zánik kulturní identity Romů, jež měla být nahrazena jistotou státu.¹⁶

Listopad roku 1989 byl pro Romy obdobím velkých změn, na základě nichž se Romové stali samostatnou národnostní menšinou se všemi právy náležející menšinám v České republice. Někteří Romové začali hledat svoji identitu a kulturu.¹⁷ *„Uchování národní romské identity se pokládá za samozřejmou součást řešení problémů soužití, což v sobě zahrnuje i podporu kultury Romů, stejně jako všech ostatních národnostních menšin. Pro Romy to současně znamená významné posílení jejich sebeuvědomění a sebevědomí, které až dosud postrádali.*¹⁸

Konec roku 1989 a počátek roku 1990 byl pro Romy a pro jejich postavení ve společnosti významnou historickou událostí, která vedla Romy k pochopení svého vlastního romství, pozice a požadavků působení.¹⁹

¹⁴ GABAL, I., HELŠUSOVÁ VÁCLAVÍKOVÁ, L. *Migrace v rozšířené Evropě*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2002. ISBN 80-238-9199-5. s. 18.

¹⁵ Srov. MANUŠ, E. *Jdeme dlouhou cestou*. Praha: Arbor Vitae, 1998. ISBN 80-901964-5-4. s. 17.

¹⁶ Srov. LEHOCZKÁ, L., HABURAJOVÁ-ILAVSKÁ, L. *Priestor pre integritu Rómov*. Nitra: Univerzita Konstantina Filozofa v Nitre, Fakulta sociálních vied a zdravotníctva, 2008. ISBN 978-80-8094-406-3. s. 47.

¹⁷ Srov. *Romové po roce 1989*. [online]. ©1997, [cit. 2010-11-08]. Dostupné na WWW: <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18394>>.

¹⁸ HOLOMEK, K. *Vývoj romských reprezentací po roce 1989 a minoritní mocenská politika ve vztahu k Romům*. In *Romové v České republice. Sešity pro sociální politiku*. Praha: Socioklub, 1999. ISBN 80-902260-7-8. s. 304.

¹⁹ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano Drom – Cesty Romů*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1995. ISBN 80-7067-533-8. s. 220.

2 Současné pojetí romského náboženství

Romské náboženství je posuzováno z několika hledisek. První z těchto hledisek předpokládá, že Romové nevyznávají žádné náboženství, druhé pokládá Romy za vyznavače lidového náboženství, ve kterém se objevují prvky sil přírody, animismu a démonismu, třetí hledisko zastává názor, že jsou Romové křesťané, nejčastěji katolického vyznání.²⁰ Poslední hledisko mluví o tom, že Romové velmi často inklinují k letničním či jinak extaticky nebo okultně orientovaným sektám, mezi nimiž se snaží získávat sympatie Romů i malé církve a sekty.²¹

2.1 Romské lidové náboženství a jeho rituály

Tradičním projevem duchovní kultury Romů byla a je oblast lidového náboženství, pověr a magie, jež se se změnou způsobu jejich života postupně mění, ale přesto existují společenství, kde je stále ještě v mnohém živá. Úroveň celkového vývoje Romů, vyjádřená stavem jejich poznání, jež přežívá v podobě zvyků a dědičně získaných návyků, je zrcadlem jejich víry a hodnot. Do nedávné doby docházelo k tomu, že většina Romů patřících do tradičně uzavřených komunit (například olašští Romové) neuměla rozpoznat rozdíl mezi vlastními myšlenkami a skutečnými jevy, a to se projevovalo ve způsobu jejich vnímání světa. Na základě tohoto pak docházelo k pověřivosti Romů a s tím spojených rituálů a kouzel, jimiž si chtěli zajistit lepší život a odvrátit nebezpečí. K tomuto někde dochází až dodnes.²²

Významným prvkem lidového náboženství v tradičních romských společenstvích byla pověra, jež podstatně ovlivňovala a lpěla na jejich původním stylu života se všemi jeho projevy, snažila se o uchování tohoto způsobu života Romů.²³ *Lidový ritualismus a pověry Romů společně s používáním magie jsou založeny na praktické víře v kladný výsledek toho kterého pověrečného nebo magického úkonu.*²⁴ Pokud byl výsledek pověrečného nebo magického úkonu kladný z jakéhokoliv důvodu, Romové mu věřili.

²⁰ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano Drom – Cesty Romů*. s. 123.

²¹ Srov. SEKYT, V. *Romské tradice a jejich konfrontace se současností (Romství jako znevýhodňující faktor)*. In *Romové: Kulturologické etudy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2004. ISBN 80-86473-83-X. s. 199.

²² Srov. DAVIDOVÁ, E. *Specifika, hodnoty, a spiritualita Romů*. In *Sborník přednášek: Práce s romskou mládeží: odborný seminář 23.-25. listopadu 2001* [online]. Praha: Vyšší sociálně pedagogická a teologická škola Jabok, 2002 [cit. 2010-11-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.sdb.cz/ke-stazeni/odborne-seminare/>>. s. 29-30.

²³ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano Drom – Cesty Romů*. s. 127.

²⁴ Tamtéž. s. 127.

Základem tradičního způsobu života Romů je víra tvořená představami, zvyky a pověrami. Pověry lze rozdělit na pověry převzaté z domácího prostředí, původně převzaté, v romských podmínkách upravené a pověry vlastní Romům. Pověry se většinou vztahovaly k těhotenství a porodu.²⁵

Další součástí souboru náboženských představ Romů byla magie. Pomocí magických praktik a úkonů se Romové snažili získat pro sebe lepší život, přivolat si lásku druhé osoby, někomu se pomstít či odvrátit nebezpečí.²⁶ Jedním z magických úkonů odvrácení zlých sil byl křest dítěte, jímž se dítě dostává pod ochranu Boží.²⁷ V tradičním slova smyslu je křest pro Romy způsobem magické očisty (voda a oheň) pro právě narozené dítě a jeho matku od rituální nečistoty, která je v romské komunitě součástí porodu. Na základě očisty matka i její dítě znovu získávají energii proti vlivům nejrůznějších duchů a opět jsou integrováni do své komunity. Křest se tak stal tradičním obřadem Romů bez náležení k určité církvi, jenž byl dále koncentrován o symboliku Země jako Matky Země, která vedle očisty dítěti vdechne i energii životodárnou.²⁸

Magické praktiky využívaly i romské věstkyně, a to k věštbě, v černé magii, k lidovému léčení a podobně. V komplexu lidového náboženství se dále objevovala víra v dobré a zlé síly, v zaklínání a v duchy mrtvých.²⁹ Romové věří v posmrtný život člověka, v to, že duch mrtvého opouští tělo až třetí den po smrti, po tři dny tedy u mrtvého v domě vartují, o mrtvém si vyprávějí historiky, pijí a zpívají. Romové se snaží o co nejdůstojnější odchod zesnulého z tohoto světa, aby neměl důvod ke svému návratu na zemi. Mrtvého oblékají do jeho nejlepších šatů, do hrobu mu dávají jeho oblíbené předměty, při obřadu jej procítěně, mnohdy až přehnaně, oplakávají.³⁰ Romové duchy mrtvých ctí a bojí se jich. Rozdělují je na dobré, to jsou obvykle duchové nejbližších příbuzných, kteří se vracejí na svět, aby poradili a na duchy zlé, kteří přichází zpět, aby škodili.³¹ Všichni Romové věří, že se duše zlých mrtvých vracejí na zem z různých důvodů, například proto, že se chtějí někomu pomstít za to, že jim ublížil.

²⁵ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano Drom – Cesty Romů*. s. 127.

²⁶ Srov. Tamtéž. s. 128.

²⁷ Srov. HAJSKÁ, M. *Křtem proti zlým silám*. In *Dingir*. [on-line]. 2004. č. 1. [cit. 2010-02-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.dingir.cz/archiv/Dingir104.pdf>>. s. 13.

²⁸ Srov. RAICHOVÁ, I. *Romové a náboženství*. In kolektiv autorů. *Romové – O Roma. Tradice a současnost – Angoder the akának*. Brno: Moravské zemské muzeum/SVAN; Muzeum romské kultury, 1999. ISBN 80-902476-1-X. s. 66. – 67.

²⁹ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano Drom – Cesty Romů*. s. 129-133.

³⁰ Srov. RAICHOVÁ, I. *Romové a náboženství*. s. 67.

³¹ Srov. ŠIŠKOVÁ, T. (ed.) *Menšiny a migranti v České republice*. s. 134.

Tradiční romská víra v lidové náboženství je ještě dnes zpravidla specifická, ale zároveň i skutečná.³²

2.2 Romové a jejich vztah ke katolické víře (k víře majority)

Romové a majorita žijí po celá staletí společně na jednom území, a proto nemůžeme religiozitu Romů a náboženství většinové společnosti zkoumat odděleně, dochází k tomu, že se tato dvě náboženství prolínají a sjednocují, ale neznamená to, že by náboženství většiny pohltilo náboženství Romů. Romové v české společnosti přejímají křesťanství, nejčastěji katolického vyznání, které si upravují dle svých potřeb a představ.³³ Ke katolické církvi je patrně přitahuje smyslnost a pompéznost rituálů a snad i její shovívavost k lidovému náboženství.³⁴ Nicméně učení katolické církve znají jen mizivě nebo ho neznají vůbec. Bohoslužeb v kostele se zúčastňují nepravidelně, přesto však bezvýhradně důvěřují všemu, co v kostele slyší.³⁵ To, že nechtějí chodit do kostela můžeme charakterizovat romským tvrzením Rom Romeha, gadžo gadžeha tedy Rom s Romem, gádžo s gádžem. V souvislosti s tímto můžeme poukázat na dědictví, které si s sebou Romové přinesli z Indie, kde členové jedné kasty nenavštěvovali chrámy určené pro kastu jinou. K tomu, aby Rom oslovil Boha není zapotřebí kostela ani faráře, protože Bůh je v jeho srdci.³⁶

Romové věří v Boha, kterého nazývají slovem „Del“, svým vlastním způsobem.³⁷ Boha vnímají jako suverénní hodnotu, vrchní moc, ke které se uchylují, pokud je jim nějakým způsobem znemožněno vykonat dobro, dosáhnout důležitosti, cílů či dokonalostí. Bůh je podle Romů stvořitelem celého světa, jemuž sám vládne a předem určuje události v životě lidí, Romů. Romové mají k Bohu vlídný postoj³⁸ a zároveň ho považují za tvůrce, zloby, msty a odplaty.³⁹

Romové promlouvají k Bohu prostřednictvím modlitby, která se ale liší od modlitby křesťanské. I v tomto případě se můžeme zmínit o tradici, kterou si s sebou

³² Srov. DAVIDOVÁ, E. *Specifika, hodnoty, a spiritualita Romů*. s. 30.

³³ Srov. RAICHOVÁ, I. *Romové a náboženství*. s. 65-66.

³⁴ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. s. 56.

³⁵ Srov. ROUS, J. *Romové – vhléd do problému*. Brno: Kabinet MV a Katedra sociální pedagogiky, 2003. ISBN 80-86633-03-9. s. 39.

³⁶ Srov. HÜBSCHMANOVÁ, M. *Několik poznámek k hodnotám Romů*. In *Romové v České společnosti. Sešity pro sociální politiku*. Praha: Socioklub, 1999. ISBN 80-902260-7-8. s. 41.

³⁷ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Specifika, hodnoty, a spiritualita Romů*. s. 30.

³⁸ Srov. PIJÁČEK, M. *Bůh v životě Romů*. In *Dingir*. [on-line]. 2006. č. 2. [cit. 2011-01-04]. Dostupné na WWW: <<http://www.dingir.cz/archiv/Dingir206.pdf>>. s. 38.

³⁹ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano Drom – Cesty Romů*. s. 125.

přinesli z Indie, na základě které oslovují Boha pomocí mantry, což je krátké vyjádření o jedné větě či bídžamantry, což je opakování Božího jména, jejíž důležitou součástí je vědomí, že si přejí setrvat ve spojení s Bohem. Romové se k Bohu obracejí i modlitbami zpívanými.⁴⁰

Výše bylo zmiňováno, že Romové nepotřebují k navázání kontaktu s Bohem kostel ani kněze, ale přesto se v jejich životě objevují situace, kdy sami kněze, zastupujícího náboženství většinové společnosti, vyhledávají, a to v případě křtů, pohřbů, vymytání duchů zemřelých či potvrzení slibů.⁴¹

2.3 Romové a pentekostální hnutí

Jak již bylo uvedeno na počátku druhé kapitoly, Romové se v České republice nehlásí jen ke katolické víře, často se začleňují i do pentekostálních hnutí neboli do hnutí letničních,⁴² jejichž názvy jsou odvozeny od křesťanského svátku Letnic, který se slaví padesát dní po Velikonocích.⁴³

Po roce 1989 se na území České republiky vytvořilo spoustu letničních církví, ve kterých převládali právě Romové. V učení letničních hnutí věří v současné době několik set Romů.⁴⁴

Pro pentekostální hnutí jsou typické dvě zásadní zkušenosti, a to zkušenost osobní náboženská a verbálně předaná. V prvním případě se jedná o přímou zkušenost s Bohem prostřednictvím křtu Duchem svatým, která lze předat ostatním lidem formou svědectví, ve druhém případě mluvíme o kázání.⁴⁵ Hlavními znaky letničního hnutí jsou křest ponořením, urputné lpění na základních principech Bible a mravní přísnosti, činné a přirozené jednání či chování amatérů při bohoslužbách, mluvení jazyky,⁴⁶ což znamená, že se věřící modlí pro něj v neznámém a neexistujícím jazyce, jež je

⁴⁰ Srov. HÜBSCHMANOVÁ, M. *Několik poznámek k hodnotám Romů*. s. 40.

⁴¹ Srov. PIJÁČEK, M. *Bůh v životě Romů*. s. 39.

⁴² Srov. SEKÝT, V. *Romské tradice a jejich konfrontace se současností (Romství jako znevýhodňující faktor)*. s. 199.

⁴³ Srov. ŠIMIKOVÁ, T. *Vliv křesťanské víry na postoj k Romům*. Brno, 2008. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta. Katedra sociální pedagogiky. Vedoucí práce T. Dvořáček. [online]. [cit. 2011-01-07]. Dostupné na WWW: <http://is.muni.cz/th/123854/pdf_m/Diplomova_prace.pdf>. s. 22.

⁴⁴ Srov. Tamtéž. s. 21.

⁴⁵ Srov. ŠVECOVÁ, A. *Působení Křesťanské mezinárodní misie u Romů v okolí Spišské Nové Vsi*. Pardubice, 2008. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice. Fakulta filozofická. Katedra sociálních věd. Vedoucí práce Z. Andrš. [online]. [cit. 2011-01-07]. Dostupné na WWW: <http://dspace.upce.cz/bitstream/10195/29578/1/SvecovaA_Pusobeni%20krestanske_ZA_2008.pdf>. s. 24.

⁴⁶ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. s. 56.

nesrozumitelný, ale díky němuž je povznesen do přímé blízkosti Boha. Tento stav je darem Ducha opakovaně uváděným v Bibli.⁴⁷

Letniční bohoslužby se vyznačují bohatou emocionalitou, jedním z jejích nástrojů je i hudba s vlastním projevem,⁴⁸ zpívaným písním se zde říká chvály. Prostřednictvím těchto písní je chválen a veleben Bůh nebo jimi lze vystihnout duchovní či emotivní status toho, kdo se bohoslužby účastní.⁴⁹ Pro letniční bohoslužby je dále charakteristické dynamické kázání, při kterém je kladen velký důraz na individuální zážitky víry, entuziasmus a různá gesta jako je například tleskání a zvedání rukou.⁵⁰ Při bohoslužbách se duchovní projevuje křikem, smíchem, své kázání zná nazpaměť, stále připomíná podstatné věci, věřící při jeho kázání na jím kladené otázky reagují hlasitě různými výkřiky. A tyto projevy jsou charakteristickými rysy právě pro romskou kulturu a tradici. Duchovní chce být Romy respektován.⁵¹

⁴⁷ Srov. *Charismatická hnutí*. [online]. [cit. 2011-01-08]. Dostupné na WWW: <http://www.sekty.cz/texty/netradicni_nabozenstvi/kap3/charhnuti.html>.

⁴⁸ Srov. Tamtéž.

⁴⁹ Srov. JURKOVÁ, Z. *Sonda do repertoáru jedné romské letniční hudební skupiny*. In *Romano Džaniben. Sborník romistických studií*. Praha: Společnost přátel časopisu Romano Džaniben, 2005. ISSN 1210-8545. s. 56.

⁵⁰ Srov. Tamtéž.

⁵¹ Srov. ŠIMIKOVÁ, T. *Vliv křesťanské víry na postoj k Romům*. s. 22.

3 Shrnutí teoretické části

Poté, co odešli Romové z Indie, procházeli v několika migračních vlnách různými zeměmi světa. Během svých cest se v těchto zemích seznamovali s různou kulturou a dokonce i s jinými náboženstvími, z těchto oblastí přebírali určité zvyky a elementy, které si uspořádávali dle svých představ a požadavků.⁵²

Odborníci se většinou shodují na tom, že se Romové velmi často přiklánějí k víře, která v dané zemi převažuje, v evropských zemích většinou přebírají křesťanství, nejčastěji katolického vyznání, víru si však opět po svém upravují.⁵³

V současné době se většina Romů v České republice hlásí ke katolické víře, neznámá to však to, že by v duchovním životě Romů neexistovala určitá specifika.⁵⁴ V souvislosti s tímto je třeba uvést, že pod pojmem duchovní život či duchovní svět si můžeme představit nejen náboženský život uvnitř církve, ale i lidové náboženství či jiné formy duchovní kultury všeobecně. Můžeme sem zahrnout vše, co uspokojuje duchovní kulturu člověka, a to obřady, zvyky, náboženské pověry a písně, celou řadu tradic a představ. Skutečností je, že Romové přebírali kulturní prvky většinové společnosti, jež se u nich zachovaly v zastaralé a tradiční formě. Měli bychom zde také zmínit to, že duchovní život Romů ovlivnil pobyt na našem území.⁵⁵ „*Mnoho specifík v jejich dnešním rituálním životě a v lidové víře představuje ve skutečnosti jen zakořenění takových praktik a představ, které se nacházeli před řadou let i u majoritní populace. Připomeňme například i známé vartování u mrtvého, víra v bosorky, záškodná a milostná magie apod. Neznámá to však, že bychom měli romskou spiritualitu zkoumat jen jako něco ze ztraceného světa. Je to bezpochyby svět svébytný i originální. Do takového rámce patří například velmi silný akcent na revenantismus, tj. vracení se mrtvých, tzv. mulů, zvláštní funkce přísah a kleteb, mimořádný význam obrazů a světců apod. Zdánlivá laxnost Romů k návštěvám kostelů je zapotřebí v tomto kontextu porovnat např. s ohromujícím počtem vymezených sakrálních prostor v jejich domácnostech.*“⁵⁶

⁵² Srov. HORVÁTHOVÁ, J. *Historické osudy Romů od jejich odchodu z Indie do 19. století*. s. 15-19.

⁵³ Srov. RAICHOVÁ, I. *Romové a náboženství*. s. 66.

⁵⁴ Srov. *Spiritualita Romů v České republice*. [online]. ©2010, [cit. 2010-11-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.czechkid.cz/si1340.html>>.

⁵⁵ Srov. KOVÁČ, M., MANN, A. B. (eds.) *Romovia a viera*. s. 11.

⁵⁶ *Spiritualita Romů v České republice*. [online].

V charakteristice současného duchovního života Romů bychom měli zmínit pojmy jako je synkretismus, a to z toho důvodu, že jsou Romové schopní spojovat i nespojitelné, adaptabilita, a to proto, že jsou Romové v náboženském životě pružní a identita.⁵⁷ Náboženská identita Romů v České republice je vícevrstevná. Nejdůležitější a zároveň nejviditelnější vrstvou pro církve je svátostně konzumní vrstva. Z přesvědčení církví je patrné, že Romové chodí do kostela v mnohých případech pouze z pověrčivosti, jež Romové často sami deklarují, která je jim vlastní. Romové se objevují v kostele zejména při úmrtí nebo při narození dítěte, jež má být pokřtěno, aby bylo ochráněno a aby bylo zdravé. V souvislosti s tímto Romové o sobě tvrdí, že jsou římský katolíci s výhradami, jež jsou dány většinou tím, že tuto víru zdědí, minimálně se podílejí na svátostech církví a zapojují se do života farností a nedůvěřivým přístupem farností vůči nim.⁵⁸ „*Mladá generace Romů se také potýká s dědictvím ateistické výchovy. Přesto často zaznívá, že Romové věří tak nějak přirozeně, jsou tak nějak „od přírody“ nakloněni věřit v něco nad námi.*“⁵⁹

⁵⁷ Srov. KOVÁČ, M., MANN, A. B. (eds.) *Romovia a viera*. s. 11.

⁵⁸ Srov. KOŠÁK, P. *Insitní zbožnost Romů jako východisko jejich pastorace*. In *Pastorácia Rómov*. Bratislava: Ústav pre vzťahy štátu a cirkví, 2009. ISBN 978-80-89096-39-8. s. 61.

⁵⁹ Srov. Tamtéž.

4 Výzkum

4.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu mé bakalářské práce je zjistit, jaký postoj zaujímají Romové k náboženství v dnešní době.

4.2 Metodika výzkumu

Pro svou bakalářskou práci jsem zvolila metodu kvalitativního výzkumu. Jako techniku jsem použila nestandardizovaný rozhovor. Výzkum byl zaměřen na to, jaký postoj mají jednotlivé romské generace k náboženství, zda jsou Romové věřící, v co věří, jaký význam má pro Romy víra, co si pod slovem víra představují, zda je romské náboženství spojeno s nějakými zvyky a tradicemi, pokud ano, tak s jakými. Výzkum byl prováděn v Milevsku v lednu 2011, výzkumný vzorek tvořilo 15 respondentů.

Jelikož pracuji na Městském úřadu Milevsko jako terénní pracovnice se zaměřením na milevskou romskou komunitu, bylo pro mě snadné navázat kontakt s romskými respondenty. Pro výzkum byli tedy vybráni takoví respondenti, za kterými jsem v daný den v rámci svého zaměstnání šla.

Rozhovory s respondenty byly prováděny v jejich přirozeném domácím prostředí. Hned na počátku rozhovoru byli seznámeni s tím, že píše bakalářskou práci na téma „*Romové a jejich postoj k náboženství v dnešní době*“, dále s tématem rozhovoru, s účelem a způsobem získávaných informací. Všichni respondenti s rozhovorem souhlasili. Rozhovory byly různě dlouhé, respondentům byl ponechán dostatečný prostor pro volnou formulaci odpovědí. Všichni respondenti byli velice sdílní, rozhovor s nimi byl velmi příjemný.

Se všemi oslovenými respondenty jsem během rozhovoru prošla čtyřmi okruhy, které jsem si stanovila na počátku prováděného výzkumu:

- 1) Postoj Romů k náboženství
- 2) Deklarace postoje Romů k náboženství
- 3) Představa pojmu „víra“ a význam slova „víra“
- 4) Duchovní kultura Romů a její souvislost s rituály a tradicemi

Informace ze získaných rozhovorů byly písemně zaznamenány a poté zpracovány. Přepis dat nebyl doslovný.

Respondenti byli informováni o tom, jak budou rozhovory v mé práci využity a souhlasili s jejich zveřejněním.

4.3 Prezentace výsledků

V této kapitole praktické části mé bakalářské práce jsou prezentovány výsledky z rozhovorů s respondenty, jejichž jména jsou smyšlená. V rámci prezentace výsledků jsou definovány již výše zmíněné okruhy, o kterých jsme s respondenty postupně mluvili. K těmto okruhům jsou přiřazeny odpovědi všech dotazovaných respondentů.

Pro vyhodnocení rozhovorů jsem si respondenty rozdělila do tří věkových kategorií, a to respondenty do 25 let věku, do 45 let věku a nad 55 let věku. V každé věkové kategorii bylo osloveno pět respondentů.

Okruh č. 1: Postoj Romů k náboženství

Z věkové kategorie do 25 let věku čtyři respondenti odpověděli, že jsou věřící, tři z nich vyznávají katolickou víru, jeden z nich věří, že něco existuje, prstem ukazoval směrem vzhůru, ale neví co (respondent Boris). K tomuto ještě dodával, že možná bude věřit v Boha až bude starší, v komunitě si všímá toho, že čím jsou lidi starší, tím více se uchylují právě k víře v Boha. Respondent Adam o sobě říká, že není věřící, nevylučuje však, že se časem věřícím stane.

Z věkové kategorie do 45 let věku čtyři respondenti odpověděli, že jsou věřící, tři z nich se hlásí ke katolické víře, jeden z nich věří, ale ne přímo v Boha, věří v nějaké nadpřirozeno (respondentka Gabriela). Respondent Ivan uvedl, že není věřící, ale možná dojde jednou k poznání, že víru potřebuje a začne věřit.

Z věkové kategorie nad 55 let věku všech pět respondentů uvedlo, že jsou věřící katolíci. Respondentky Olga a Klaudie zároveň věří i v tradiční lidové náboženství.

Z celkového počtu oslovených respondentů třináct odpovědělo, že jsou věřící, devět z tohoto počtu vyznává pouze katolickou víru, dva jsou věřící katolíci a zároveň vyznávají víru v tradiční lidové náboženství a dva respondenti nevěří vůbec, ale nevylučují, že časem věřit začnou.

Z výše uvedeného je patrné, že nejmladší generace, respondenti z věkové kategorie do 25 let věku, až na jednoho respondenta zaujímá k náboženství kladný postoj, i přesto, že se o ní tvrdí, že zápasí s bezvěrectvím. Střední generace, respondenti z věkové

kategorie do 45 let věku, až na jednoho respondenta a nejstarší generace, respondenti z věkové kategorie nad 55 let, zaujímají k náboženství tradičně kladný postoj.

Okruh č. 2: Deklarace postoje Romů k náboženství

Z věkové kategorie do 25 let věku tři z respondentů prohlásili, že je k víře přivedl někdo z rodiny, jejich rodiny byly věřící. Dva z respondentů, jeden věřící a jeden nevěřící, prohlásili, že je k víře nikdo z rodiny nevedl. Nevěřící respondent své sdělení deklaroval tím, že se s matkou doma nikdy nemodlil ani žádnou modlitbu nezná, nikdy si nečetl v Bibli ani jí nikdy neměl v ruce (respondent Adam). Věřící respondent uvedl, že věří jen tehdy, když má problémy, pokud si neví s něčím rady nebo v případě vážné nemoci v rodině (respondent Boris). Dva z respondentů deklarovali svou víru tím, že jsou pokřtění. Čtyři z respondentů prohlásili, že chodí do kostela. Tři z respondentů chodí do kostela pouze v případě nějakého konaného obřadu v komunitě, jako je například křest dítěte, svatba nebo pohřeb a dva z těchto respondentů zároveň uvedli, že do kostela chodí zapalovat svíčku za někoho z rodiny nebo jako poděkování Bohu. Respondent Emil odpověděl: *„Pravidelně chodím do kostela na nedělní mši, modlím se Otčenáš, na Slovensku jsem do kostela na mše chodil také pravidelně s celou svou rodinou, modlili jsme se společně. K víře vedu i své děti. Myslím si, že člověk má věřit v Boha, je to přirozené.“* I respondenti Ctibor a Darina se modlí Otčenáš, Darina zpívá i romské písně o Bohu. Dva z respondentů během realizovaného rozhovoru sdělili, že mají Boha v srdci.

Z věkové kategorie do 45 let věku všech pět respondentů shodně prohlásilo, že je doma vedli k víře rodiče, kteří byli sami věřící. Dva z respondentů odpověděli, že nechodí do kostela, protože mají Boha v srdci, k tomu, aby věřili nepotřebují kostel (respondenti Miloslav a Jozefína). Respondentka Jozefína při své odpovědi sdělila: *„Na Slovensku je vše jiné, tam můžete přijít za farářem v jakoukoliv denní hodinu a on vás do kostela pustí.“* V Čechách faráři Romy opovrhují, nejsou k nim vlídní, a to je dalším důvodem, proč do kostela nechodí. Tři z respondentů se modlí Otčenáš. Respondenti Jozefína a Miloslav zpívají romské písně o Bohu, těmito písněmi Boha oslavují a chválí. Respondentka Jozefína deklarovala svou víru i tím, že každý den děkuje Bohu modlitbou, protože mu vděčí za svůj život, Bůh jí pomáhá a chrání. Dva z respondentů prohlásili, že jsou pokřtění, ale za katolíky se nepovažují. Jeden respondent deklaroval svou nevíru tím, že ho doma i ve škole k víře nutili, musel chodit do kostela, musel se pravidelně modlit, ve škole ho neustále poučovali o tom,

jak se chová správný křesťan, za každý svůj prohřešek musel odříkávat Otčenáš nebo Otčenáš dokonce přepisoval na papír (respondent Ivan).

Z věkové kategorie nad 55 let věku všech pět dotázaných respondentů deklaruje svou víru tím, že je k víře přivedli rodiče, kteří byli sami věřící. Jeden respondent z tohoto počtu uváděl, že ho rodiče vedli k víře v Boha (respondent Miloslav). Tři respondenti uvedli, že mají víru v srdci. Respondentka Lenka odpověděla: „*Pro mě je důležité, že mám víru v sobě, mám jí v srdíčku, věřím a modlím se, před spaním žehnám dětem a modlím se za ně*“. Tuto respondentku přivedly k víře strasti jejího života, díky víře v Boha na svět nezanevřela. Respondentka Olga odpověděla: „*Ano, věřím v Boha, dokonce mám pánbíčka stále u sebe, mám ho v srdci.*“ Tři z respondentů dále deklarují svou víru tím, že mají doma svaté obrázky, kříž, růženec či Bibli, že chodí nebo dříve chodili do kostela. Jeden z respondentů uvedl, že k tomu, aby věřil nepotřebuje faráře ani kostel. Jeden respondent prohlásil, že se k Bohu obrací ve svých prosbách (respondentka Klauzie).

Z celkového počtu dotázaných třináct respondentů deklaruje svou víru tím, že je k víře přivedl někdo z rodiny, nejčastěji to byli rodiče, kteří sami věřili. Dva z respondentů prohlásili, že je k víře nikdo nepřivedl, jeden uváděl, že se s matkou doma nikdy nemodlil ani žádnou modlitbu nezná, nikdy si nečetl v Bibli ani jí nikdy neměl v ruce (respondent Adam). Druhý sdělil, že i přesto, že jsou jeho prarodiče věřící, víru mu nenutí. Jeden respondent byl k víře nucen, a to jak rodiči, tak i školou, musel se pravidelně modlit Otčenáš, za své prohřešky ve škole musel Otčenáš několikrát odříkávat nebo přepisovat na papír (respondent Ivan). Čtyři z dotázaných respondentů jsou pokřtění. Pět respondentů deklarovalo svou víru tím, že mají Boha v srdci. Sedm z dotázaných respondentů chodí do kostela a tři respondenti uvádějí, že kostel ke své víře nepotřebují. Šest respondentů prohlásilo, že se pravidelně modlí Otčenáš a čtyři respondenti chválí Boha tím, že zpívají romské písně o Bohu. Jeden respondent uvedl, že ho k víře přivedly strasti jeho života (respondentka Lenka). Tři z dotázaných respondentů deklarují svou víru i tím, že mají doma svaté obrázky Panny Marie či Ježíše Krista, růženec nebo Bibli.

Vzhledem k výše uvedenému považuji za velmi důležité zjištění, že naprostá většina dotázaných, to znamená třináct respondentů, deklaruje svůj postoj k náboženství tím, že jí k víře přivedl někdo z rodiny. Zde spatřuji viditelný generační posun, kdy je víra předávána z generace na generaci.

Okruh č. 3 – Představa pojmu „víra“ a význam slova „víra“

Z věkové kategorie do 25 let věku čtyři respondenti odpověděli, že si pod slovem víra představují Boha, který má podobu muže a jeden respondent si představil desatero nebo něco, co je nad námi. Na druhou část okruhu odpověděli tři z dotázaných respondentů. Respondent Ctibor uvedl: *„Víra mi dává smysl života, je pro mě vším, potřebuji jí. Myslím si, že by měl každý věřit.“* Pro respondentku Darinu je víra vším. Respondent Emil odpověděl: *„Víra je pro mě velmi důležitá, je smyslem mého života, ...“*

Z věkové kategorie do 45 let věku si dva respondenti pod slovem víra představují Boha, a to buď v podobě mladého muže nebo v podobě lékaře. Respondentka Jozefína sdělila: *„Bůh se mi v životě ve snu zjevil dvakrát v osobě doktora. Poprvé to bylo, když jsem byla po těžkém úrazu, kdy jsem byla doslova na smrtelné posteli, Bůh ke mně ve snu přišel a sdělil mi, že budu zase zdravá, že budu žít, abych se mohla starat o své děti. Podruhé se mi zjevil, když byl můj vnuk v nemocnici s nádorem, několikrát denně jsem se za vnuka modlila, Bůh mi ve snu řekl, že byly vyslyšeny moje prosby a můj vnuk se uzdraví a stalo se tak.“* Respondentka Helena odpověděla takto: *„Pod slovem víra si představuji nadpřirozeno, mám mamku a taťku, ti jsou pro mě důležití, ale něco je nad nimi, někdo, kdo všechno ví, kdo mi v nouzi pomůže, a to je Bůh, Bůh je nadpřirozeno. Při vyslovení slova víra mě jako první napadají modlitby, chození do kostela.“* Dva respondenti nevěděli, co si mají pod slovem víra představit, snad jen desatero nebo víru v něco či v někoho, nemají k ní žádný vztah.

Z věkové kategorie nad 55 let věku čtyři respondenti odpověděli, že si pod slovem víra představují Boha a shodli se na tom, že víra je smyslem jejich života. Respondent Miloslav uvedl: *„Víra, to je přece Bůh. Víra znamená to, že mám Boha v srdci. Víra je smyslem mého života, víra je mým dědictvím, které předávám svým dětem.“* Respondentka Nikola odpověděla: *„Víra, to je Bůh, to je smysl mého života, víra je pro mě útěchou“* Respondentka Olga odpověděla: *„Ano, věřím v Boha, dokonce mám pánbíčka stále u sebe, mám ho v srdci. Víra, to je přece Bůh. Víra dává mému životu smysl a nikdo mi ji nemůže vzít.“* Respondentka Lenka odpověděla: *„Víra je pro mě smyslem mého života, bez víry nemůžu žít, potřebuji věřit. Věřím, že existuje Bůh, který řídí naše osudy. Bůh je důležitý, lebo on všechno zná a ví.“* Bůh se této respondentce zjevil v podobě lékaře: *„Bylo to tehdy, když jsem byla v nemocnici, byla jsem na tom zdravotně špatně, byla jsem přesvědčená a smířená s tím, že umřu, v tom se mi ve snu zjevil Bůh, který měl podobu mladého lékaře, poprosila jsem ho, aby ke mně přišel blíž,*

on přišel, sdělila jsem mu, že umírám a on mi na to odpověděl, že to není pravda, nemůžu umřít a neumřu, protože na mě doma čeká vnuk, který je postižený a on potřebuje pomoc, poté odešel. Ráno, když jsem se probudila, přišel ke mně mladý lékař a sdělil mi, že se brzy uzdravím a tak se taky stalo.“ Jeden respondent odpověděl, že si pod slovem víra představuje Boha, víru v magii, pověry a lidové náboženství, jež jsou smyslem jeho života (respondentka Klaudie).

Z celkového počtu dotázaných deset respondentů uvedlo, že si pod slovem víra představuje Boha, pět z nich v podobě muže a dva v podobě lékaře (respondentky Jozefína a Lenka). Další respondent vnímá víru jako Boha a zároveň i jako magii. Dva respondenti si pod slovem víra představují desatero (respondenti Adam a Gabriela). Dva respondenti nevěděli, co si mají pod slovem víra představit, možná právě desatero nebo víru v něco či někoho. Pro sedm dotázaných respondentů znamená víra smysl jejich života.

Je zajímavé, že nejmladší generace, dotázaní z věkové kategorie do 25 let věku, si pod slovem víra jednoznačně představuje Boha, i když se dle odborné literatury setkává s ateistickou výchovou. Víra v Boha je pro respondenty z této věkové kategorie přirozená. Naopak respondenti z věkové kategorie do 45 let věku si pod slovem víra představují Boha a nebo neví, co si mají pod tímto slovem představit. Nejstarší věková kategorie nad 55 let věku si pod slovem víra jednoznačně představuje Boha.

Okruh č. 4 – Duchovní kultura Romů a její souvislost s rituály a tradicemi

Z věkové kategorie do 25 let věku dva respondenti sdělili, že je duchovní kultura Romů spojena s rituály a tradicemi. Respondent Adam o tom slyšel od své babičky, sám o sobě tvrdí, že je nevěřící a že doma žádné tradice ani rituály nedodržují. Další tři dotázaní se o tomto okruhu přímo nevyjádřili, mluvili jen o tom, že dodržují zvyky, a to hlavně o Vánocích a účastní se různých obřadů, jako například křtu dítěte, pohřbu či svatby. Respondent Boris sdělil: *Babička nám pravidelně žehná, modlí se za nás, děkuje Bohu za to, že jsme zdraví. O Vánocích se scházíme celá rodina, postíme se, dáváme jídlo duchům zesnulým na okno, zapalujeme svíčky a taky si odpouštíme malé a někdy i velké hříšky.* Respondent Ctibor odpověděl: *„Doma dodržujeme tradice a zvyky, zejména o Vánocích, kdy se celá rodina sejde u stolu, nejstarší z rodiny, většinou to bývá matka, řekne modlitbu. Pak také házíme kousky jídla z okna duchům mrtvých, říkáme jim mulo. Máme z nich strach, chceme s nimi být za dobře, usmířit se s nimi. Vánoce jsou svátky usmíření, vše si při nich odpouštíme, odpuštění je pro nás*

důležité, dává klid naší duši. Naše víra je dále spojena se křtem, romské dítě bývá křtěno v kostele, aby ho Bůh celý život ochraňoval. Nedávno jsme křtili mého synovce, obřad proběhl v kostele, byl moc hezký. Křest jsme slavili doma, dali jsme synovce pod stůl, na kterém bylo hodně jídla, peněz, aby měl v životě všeho dost, aby byl jeho život bohabojný.“

Z věkové kategorie do 45 let věku dva respondenti vnímají duchovní kulturu Romů a její souvislost s rituály a tradicemi kladně. O tom, že je duchovní kultura Romů spojena s rituály a tradicemi slýchávali v rodině, od babičky nebo od matky. Jeden z těchto respondentů, ale žádné rituály ani tradice nedodrhuje (respondentka Gabriela). Tři respondenti se k tomuto okruhu přímo nevyjádřili. Všech pět dotázaných respondentů se zmiňovalo o dodržování romských tradic a rituálů. Rituály chápou jako obřady. Mluvili o vánočních zvycích. Respondent František odpověděl: *„O Vánocích se schází celá naše rodina u nejstaršího člena rodiny, a to je babička, která nyní bydlí u mé matky. Společně sedíme u stolu, kde je spousta jídla, část jídla dáváme duším mrtvých na okno, babička přednese modlitbu, poděkuje Bohu za to, že jsme všichni pohromadě, požehná nám. Pokud jsme na sebe rozhněvaní, odpouštíme si a usmířujeme se, protože Vánoce jsou svátky, kdy si mají lidé odpouštět a usmířovat se.“* Víra Romů se projevuje i při úmrtí někoho z komunity. Respondentka Helena při rozhovoru sdělila: *„Úmrtí v komunitě je pro nás Romy emocionální záležitostí, odsouváme všechny neshody, které mezi sebou máme a snažíme se vyjádřit podporu pozůstalým příbuzným, u mrtvého tři dny vartujeme, poté ho jdeme vyprovodit na onen svět, my věříme v posmrtný život. Věříme v mulo a taky se jich bojíme, snažíme se s nimi být za dobře.“* V souvislosti s pohřbem respondentka Jozefína sdělila: *„Když vlastní nese při pohřebním průvodu rakev, sám do jámy padá.“* Specifika romského náboženského cítění se projevují i v den svátku zesnulých. Respondentka Helena odpověděla: *„Na den zesnulých zapalujeme svíčky, říká se, že čím více ta svíce plápolá a vosk více stýká po svíci, tím více osoba, která svíci zapálila, pláče při vzpomínkách na zesnulou osobu.“* Respondenti dále mluvili i o křtu a o svatbě, oba obřady se konají v kostele. Křest dítěte pokládají respondenti velmi důležitý, dítě musí být pokřtěno, aby se dostalo pod Boží ochranu. Do křtu je dítě chráněno červenou mašlí, která je mu uvázána na levé zápěstí.

Z věkové kategorie nad 55 let věku let čtyři z dotázaných respondentů tvrdili, že je jejich víra spojená s tradicemi, zvyky a rituály. Respondentka Klaudie během rozhovoru týkajícího se této části okruhu odpověděla: *„Pod slovem víra si představuji rituály*

a pověry. Věřím pověřám, například po narození se dítě musí do křtu hlídat, aby jej neunesla nebo nezaměnila nějaká čarodějnice či jiná síla.“ Respondenti v souvislosti s vírou mluvili o dodržování tradic o Vánocích. Respondentka Nikola odpověděla: „Vždy se moc těším na Vánoce, protože se sejde celá rodina u štědrovečerní večeře, zapalujeme svíčky, zpíváme písničky o Bohu, modlíme se a vzpomínáme na mrtvé příbuzné, mrtvým dáváme jídlo na misce do kouta. V komunitě se o Vánocích navštěvujeme a navzájem si odpouštíme, to je důležité, jde o jakousi solidaritu.“ I respondenti z této věkové kategorie mluvili o tom, že se víra Romů projevuje v souvislosti s úmrtím v komunitě. Respondentka Nikola odpověděla: „Vždy se postaráme o to, abychom zesnulému vypravili takový pohřeb, jaký si zaslouží, jeho duše musí z našeho světa odejít důstojně.“ Respondentka Klaudie během realizovaného rozhovoru sdělila: „Pokud zemře žena, matka, musí opustit dům pouze jednou, a to tehdy, když skončí vartování a nastane den smutečního obřadu. Rakev nesmí nést při smutečním průvodu na ramenech nikdo z rodiny, bylo by to jako by zesnulého sám pohřbil, přineslo by to smůlu. Na rakev, která byla spuštěna do hrobu se nesmí házet zem, bylo by to nedůstojné, ale kvítí. Tím se maďarští Romové liší od slovenských, ti házejí na rakev zem.“ Respondentka Lenka se k okruhu přímo nevyjádřila, zvyky však dodržuje, a to o Vánocích.

Z celkového počtu dotázaných respondentů osm opovědělo, že je duchovní kultura Romů spojena s rituály a tradicemi, tři z těchto respondentů o tom slýchávali od rodiny, nejčastěji od babičky. Během rozhovoru týkajícího se této části okruhu se nevyjádřilo sedm dotázaných respondentů. Dva z celkového počtu respondentů žádné zvyky, tradice ani rituály nedodržují (respondenti Adam a Gabriela). Respondenti víru spojují nejčastěji se zvyky a tradicemi, které se dodržují zejména o Vánocích nebo s rituály konaných při křesťanských obřadech křtu, svatby, pohřbu.

Ze získaných odpovědí během rozhovoru týkajícího se tohoto okruhu je patrné předávání sdělení o tom, že je duchovní kultura Romů spojena s tradicemi, rituály a zvyky, z generace na generaci, a to i přesto, že se k tomuto okruhu přímo nevyjádřilo sedm respondentů z celkového počtu, tři respondenti z nemladší generace, tři ze střední generace a jeden z nejstarší generace.

5 Diskuse

Touto diskusí bych chtěla shrnout informace zjištěné z rozhovorů s oslovenými respondenty, získané informace dále doplním o konfrontaci s odbornou literaturou a s mými názory.

Z odpovědí získaných z rozhovorů je patrné, že třináct respondentů v něco či v někoho věří. Nadpoloviční většina, což je devět respondentů, jsou křesťané katolického vyznání a dva z tohoto počtu ještě dále věří v tradiční lidové náboženství, v pověry a magii. Tyto informace korespondují s odbornou literaturou, podle níž Romové nejčastěji přebírají náboženství společnosti, ve které žijí. V České republice se jedná o náboženství katolického vyznání.⁶⁰ Odborná literatura též uvádí, že mladá generace Romů zápolí s pozůstatkem ateistické výchovy, i když se říká, že víra Romů je přirozená, že věří v něco nad námi,⁶¹ což v případě zjištěných informací z rozhovorů zrovna nekoresponduje, protože pouze jeden respondent z nejmladší generace uvádí, že je nevěřící a domnívá se, že existuje něco nad námi. Čtyři respondenti z věkové kategorie do 25 let věku uvedli, že jejich předkové přišli na naše území po roce 1965 ze Slovenska nebo z Maďarska. To znamená, že dle literatury, změnou bydliště postupně ztráceli své tradice.⁶² Domnívám se, že pokud ztráceli své tradice, přicházeli i o své náboženství, jež je součástí jejich tradic. Přesto však tři z respondentů uvádějí, že je tito předkové k víře vedli, tudíž u nich k postupné ztrátě tradic a náboženství nedocházelo. Dva respondenti ze střední generace a tři respondenti z nejstarší generace také přišli na naše území ze Slovenska či z Maďarska po roce 1965, ani u těchto respondentů nedošlo ke ztrátě tradic ani náboženství. Při prováděných rozhovorech mě velmi překvapilo, že i mladí Romové vyznávají katolickou víru, domnívala jsem se, že budou spíše ateisté. Možná, to že věří, vyznávají katolickou víru, souvisí s tím, co uvedlo třináct z dotázaných respondentů, že je k víře přivedl někdo z rodiny, protože je jejich rodina věřící. Jak již jsem uvedla výše pouze dva z respondentů věří v tradiční lidové náboženství, magii a pověry, což je dle odborné literatury tradičním projevem duchovní kultury Romů.⁶³

Mnohokrát jsem se již ve svém okolí setkala s názorem, že se Romové neumějí modlit. Tento názor není tak zcela správný, vychází mylně z toho, že modlitba nemůže

⁶⁰ Srov. RAICHOVÁ, I. *Romové a náboženství*. s. 66.

⁶¹ Srov. KOŠÁK, P. *Insitní zbožnost Romů jako východisko jejich pastorace*. s. 65.

⁶² Srov. ŠÍŠKOVÁ, T. (ed.) *Menšiny a migranti v České republice*. s. 121.

⁶³ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Specifika, hodnoty, a spiritualita Romů*. s. 29.

být nic jiného než Otčenáš.⁶⁴ Romové promlouvají k Bohu prostřednictvím modlitby, která se ale liší od modlitby křesťanské. I v tomto případě se můžeme zmínit o tradici, kterou si s sebou přinesli z Indie, na základě které oslovují Boha pomocí mantry, což je krátké vyjádření o jedné větě či bídžamantry, což je opakování Božího jména, jejíž důležitou součástí je vědomí, že si přejí setrvat ve spojení s Bohem. Romové se k Bohu obracejí i modlitbami zpívanými.⁶⁵ Na základě výsledků z rozhovorů bylo zjištěno, že se šest dotázaných respondentů umí modlit a modlí se Otčenáš, čtyři respondenti zpívají romské písně o Bohu, ve kterých Boha oslavují a chválí.

Respondenti často uváděli, že do kostela nechodí pravidelně, v některých případech do kostela nechodí vůbec. Respondentka Jozefína tvrdí, že „na Slovensku je vše jiné, tam můžete přijít za farářem v jakoukoliv denní hodinu a on vás do kostela pustí.“ Ráda vzpomíná na to, s jakou dobrotou a láskou je farář na Slovensku přijímal, vždy je pozval dál k sobě, všichni seděli v kruhu a předčítali si z Bible, společně se modlili. Paní Jozefína sdělila, že toto u nás není, často se stává, že faráři v Čechách nejsou vlídní, Romy opovrhují. Toto sdělení je též shodné s odbornou literaturou, která informuje o tom, že farnosti vystupují vůči Romům nedůvěřivě.⁶⁶ Dotázaní respondenti sdělovali, že k tomu, aby věřili nepotřebují kostel, neboť mají Boha ve svém srdci. I zde se jejich vyjádření shodují s odbornými prameny, jež uvádějí, že k tomu, aby Rom oslovil Boha není zapotřebí kostela ani faráře, protože Bůh je v jeho srdci.⁶⁷ Dotázaní respondenti ve většině uváděli, že si představují Boha jako muže či lékaře, o lékaři mluvili jako o muži.

Čtyři z dotázaných respondentů deklarovali svou víru tím, že jsou pokřtění. Odborná literatura uvádí, že si Romové často své křestní jméno nepamatují.⁶⁸ Toto přesně koresponduje s tím, co uvedl respondent Ivan, je pokřtěný, ale své křestní jméno si nepamatuje.

Z celkového počtu dotázaných respondentů osm opovědělo, že je duchovní kultura Romů spojena s rituály a tradicemi, tři z těchto respondentů o tom slyšovali od rodiny, nejčastěji od babičky. I odborná literatura k tomuto zaujímá určitý postoj. Uvádí, že do duchovní kultury lze zahrnout vše, co uspokojuje duchovní kulturu člověka,

⁶⁴ Srov. HÜBSCHMANOVÁ, M. *Slovesnost a literatura v romské kultuře*. In *Černobílý život*. Praha: Gallery, 2000. ISBN 80-86010-37-6. s. 134.

⁶⁵ Srov. HÜBSCHMANOVÁ, M. *Několik poznámek k hodnotám Romů*. s. 40.

⁶⁶ Srov. KOŠÁK, P. *Insitní zbožnost Romů jako východisko jejich pastorace*. s. 61.

⁶⁷ Srov. HÜBSCHMANOVÁ, M. *Několik poznámek k hodnotám Romů*. s. 41.

⁶⁸ Srov. HAJSKÁ, M. *Křtem proti zlým silám*. s. 13.

a to obřady, zvyky, náboženské pověry a písně, celou řadu tradic a představ.⁶⁹ Respondenti víru spojují nejčastěji se zvyky a tradicemi, které se dodržují zejména o Vánocích, jedná se především o rituály odpouštění a usmíření se. Víra Romů souvisí dále s rituály konanými při křesťanských obřadech křtu, svatby, pohřbu. Křest dítěte považují dotazovaní respondenti za nejdůležitější, tím, že je dítě pokřtěno při křesťanském obřadu křtu, se dostává pod boží ochranu. Největší projevy romské víry jsou patrné v situacích, při kterých umře někdo z komunity. Romové věří, že duše mrtvého opouští tělo až třetí den po smrti, po tři dny u zesnulého v domě vartují, o mrtvém si vyprávějí veselé příhody, hodně pijí, jí a zpívají. Snaží se o to, aby byl odchod zesnulého na onen svět co nejdůstojnější (respondentka Nikola). Mrtvého oblékají do jeho šatů, do rakve mu dávají jeho oblíbené předměty (respondentka Klaudie). I toto je v kontextu shodné s literaturou,⁷⁰ Romové duchy mrtvých ctí a bojí se jich. Respondentka Klaudie uvedla: „*Duše mrtvých zesnulých, my jim říkáme mulo, jsou dobří, ti nám radí a zlí, ty škodí. Ze zlých mulo mám strach.*“

Na základě výsledků rozhovorů s respondenty je zřejmé, že Romové v dnešní době zauímají k náboženství kladný postoj, většinou se hlásí k římskokatolické církvi, někteří ještě vyznávají i víru v tradiční lidové náboženství. Zajímavé je i zjištění, že i nejmladší generace zauímá k náboženství pozitivní postoj, i přesto, že se o ní tvrdí, že zápolí s ateistickou výchovou.

Romové deklarují svůj postoj k náboženství tím, že je k víře přivedl někdo z rodiny, nejčastěji babička. Zde spatřuji viditelný generační posun, kdy je víra předávána z generace na generaci.

Pod slovem víra si nejčastěji představují Boha, a to v podobě muže či lékaře. Víra je pro Romy smyslem jejich života.

Duchovní kultura Romů je spojena s rituály a tradicemi, sdělení o této souvislosti je předáváno o generaci. Romové víru spojují nejčastěji se zvyky a tradicemi, které se dodržují zejména o Vánocích nebo s rituály konaných při křesťanských obřadech křtu, svatby, pohřbu. Duchovní kultura Romů je tedy dodnes stále velmi živá, skutečná a bohatá.

⁶⁹ Srov. KOVÁČ, M., MANN, A. B. (eds.) *Romovia a viera*. s. 11.

⁷⁰ Srov. RAICHOVÁ, I. *Romové a náboženství*. s. 67.

ZÁVĚR

Při psaní této bakalářské práce jsem se často u lidí z mého blízkého okolí setkávala s negativními reakcemi týkajícími se samotného názvu mé práce a jejího zkoumaného cíle. Mnohokrát mi bylo sděleno, že je zbytečné, abych se zabývala současným postojem Romů k náboženství, protože Romové žádné náboženství nemají, nikdy žádné neměli, neumí se modlit a ani nechodí do kostela. Na tyto negativní reakce jsem nijak nereagovala, protože jsem věděla, že zpracování této práce pro mě bude přínosem, jakékoli zjištěné informace o Romech jsou důležité pro výkon mého zaměstnání, čím více informací budu o nich mít, tím kvalitnější služby jim mohu poskytovat.

Má bakalářská práce se tedy snaží informovat o tom, jaký postoj zaujímají Romové k náboženství v dnešní době.

Při zpracování práce jsem čerpala z odborné literatury, ale i ze zdrojů internetových. Nejdůležitějším zdrojem informací však pro mě byly realizované rozhovory s romskými respondenty. Výzkumné šetření jsem prováděla v milevské romské komunitě, oslovila jsem patnáct respondentů. Spolupráce s respondenty během rozhovorů, při nichž jsme se dotýkali předem stanovených okruhů týkajících se zkoumané problematiky, byla naprosto výborná, což jsem nečekala, myslela jsem si, že o náboženství se mnou mluvit nebudou, ale naopak, zdálo se mi, že mají radost z toho, že se někdo o jejich duchovní kulturu zajímá. Respondenti projevovali zájem o výsledky výzkumného šetření.

Na základě provedeného výzkumu jsem zjistila, že Romové mají k náboženství pozitivní, hluboký a velmi osobitý vztah. Náboženství je v jejich životě velmi důležité, dalo by se říci, že je smyslem jejich života. Romové věří v něco, co je nad námi nebo v Boha, na našem území se nejčastěji hlásí k římskokatolické církvi. Katolickou víru si však upravují podle svých potřeb a představ. Dále jsem zjistila, že si Romové předávají víru z generace na generaci. Zajímavé je, že se o tomto generačním posunu zmiňovala i nejmladší generace oslovených respondentů. V tomto ohledu je milevská romská komunita velmi tradiční. Duchovní kultura Romů je úzce spojená s jejich tradicemi, zvyky a rituály, které jsem částečně při prováděném výzkumu poznala a jsem za to velmi ráda. Získané poznatky jsou pro mě velmi obohacující a určitě je využiji při svém zaměstnání, a to myslím v kladném slova smyslu.

Před dokončením závěru práce za mnou přišla jedna z oslovených respondentek s tím, že by se mnou ještě jednou chtěla mluvit o romském náboženství. S touto respondentkou jsem o zkoumané problematice dlouze mluvila. Na základě tohoto rozhovoru jsem si uvědomila, že by bylo velmi zajímavé se podrobněji zabývat jednotlivými romskými obyčejí a rituály, jež jsou prováděny různými magickými úkony a praktikami a které jsou i nedílnou součástí jejich duchovní kultury, jimiž jsem se ve své práci hlouběji nezabývala. Dále by bylo zajímavé zkoumat cíl práce v širším prostředí než jsem ho sama zkoumala. Uvědomuji si, že postoj Romů k náboženství se může v různých lokalitách podobat nebo i lišit.

Od počátku jsem věřila tomu, že je romská kultura opravdu krásná a zajímavá a v této víře jsem se ujistila. Stále si myslím, že by lidé majoritní společnosti měli jejich hodnoty a kulturu trochu poznat, možná, že by alespoň částečně pochopili čím vším si Romové v minulosti prošli. Toto poznání by mohlo vést k odbourání některých předsudků a stereotypů a ke kladnějšímu přístupu k Romům.

Seznam použitých zdrojů

Odborná literatura

DAVIDOVÁ, E. *Romano Drom – Cesty Romů*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1995. ISBN 80-7067-533-8.

FRASER, A. *Cikáni*. Praha: Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-212-X.

GABAL, I., HELŠUSOVÁ VÁCLAVÍKOVÁ, L. *Migrace v rozšířené Evropě*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2002. ISBN 80-238-9199-5.

HOLOMEK, K. *Vývoj romských reprezentací po roce 1989 a minoritní mocenská politika ve vztahu k Romům*. In *Romové v České republice. Sešity pro sociální politiku*. Praha: Socioklub, 1999. ISBN 80-902260-7-8.

HORVÁTHOVÁ, J. *Historické osudy Romů od jejich odchodu z Indie do 19. století*. In Kolektiv autorů. *Romové – O Roma. Tradice a současnost – Angoder the akának*. Brno: Moravské zemské muzeum/SVAN; Muzeum romské kultury, 1999. ISBN 80-902476-1-X.

HORVÁTHOVÁ, J. *Kapitoly z dějin Romů*. Praha: společnost Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s. v nakladatelství Lidové noviny, 2002. ISBN neuvedeno.

HÜBSCHMANOVÁ, M. *Několik poznámek k hodnotám Romů*. In *Romové v České společnosti. Sešity pro sociální politiku*. Praha: Socioklub, 1999. ISBN 80-902260-7-8.

HÜBSCHMANOVÁ, M. *Slovesnost a literatura v romské kultuře*. In *Černobílý život*. Praha: Gallery, 2000. ISBN 80-86010-37-6.

HÜBSCHMANOVÁ, M. *Šaj pes dovakeras - Můžeme se domluvit*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1998. ISBN 80-7067-905-0.

JURKOVÁ, Z. *Sonda do repertoáru jedné romské letniční hudební skupiny*. In *Romano Džaniben. Sborník romistických studií*. Praha: Společnost přátel časopisu Romano Džaniben, 2005. ISSN 1210-8545.

KOŠÁK, P. *Insitní zbožnost Romů jako východisko jejich pastorace*. In *Pastorácia Rómov*. Bratislava: Ústav pre vzťahy štátu a cirkví, 2009. ISBN 978-80-89096-39-8.

KOVÁČ, M., MANN, A. B. (eds.) *Romovia a viera*. In *Boh všetko vidí – O Del sa dikhel*. Bratislava: Chronos, 2003. ISBN 80-89027-06-7.

LEHOCZKÁ, L., HABURAJOVÁ – ILAVSKÁ, L. *Priestor pre integritu Rómov*. Nitra: Univerzita Konstantina Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, 2008. ISBN 978-80-8094-406-3.

MANN, A. B. *Vzťah Rómov k viere*. In *Pastorácia Rómov*. Bratislava: Ústav pre vzťahy štátu a cirkví, 2009. ISBN 978-80-89096-39-8.

MANUŠ, E. *Jdeme dlouhou cestou*. Praha: Arbor Vitae, 1998. ISBN 80-901964-5-4.

RAICHOVÁ, I. *Romové a náboženství*. In kolektiv autorů. *Romové – O Roma. Tradice a současnost – Angoder the akának*. Brno: Moravské zemské muzeum/SVAN; Muzeum romské kultury, 1999. ISBN 80-902476-1-X.

ROUS, J. *Romové – vhléd do problému*. Brno: Kabinet MV a Katedra sociální pedagogiky, 2003. ISBN 80-86633-03-9.

ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-250-5.

SEKYT, V. *Romské tradice a jejich konfrontace se současností (Romství jako znevýhodňující faktor)*. In *Romové: Kulturologické etudy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2004. ISBN 80-86473-83-X.

SEKYT, V. *Romské tradice a jejich konfrontace se současností*. In *Romové ve městě. Sborník přednášek z XVI. konference*. Praha: Společnost sociálních pracovníků ČR, 2006.

ŠÍŠKOVÁ, T. (ed.) *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9.

WARRIER, M. *Hinduismus*. In *Lexikon světových náboženství*. Praha: Slovart, 2006. ISBN 80-7209-796-2.

Internetové zdroje

DAVIDOVÁ, E. *Specifika, hodnoty, a spiritualita Romů*. In *Sborník přednášek: Práce s romskou mládeží: odborný seminář 23.-25. listopadu 2001* [online]. Praha: Vyšší sociálně pedagogická a teologická škola Jabok, 2002 [cit. 2010-11-09]. Dostupné na WWW: <<http://www.sdb.cz/ke-stazeni/odborne-seminare/>>.

HAJSKÁ, M. *Křtem proti zlým silám*. In *Dingir*. [on-line]. 2004. č. 1. [cit. 2010-02-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.dingir.cz/archiv/Dingir104.pdf>>.

Charismatická hnutí. [online]. [cit. 2011-01-08]. Dostupné na WWW: <http://www.sekty.cz/texty/netradicni_nabozenstvi/kap3/charhnuti.html>.

LHOTKA, P. *Romové v České republice po roce 1989*. [online]. ©2004-2010, [cit. 2010-11-08]. Dostupné na WWW: <<http://skola.romea.cz/cz/index.php?id=historie/14>>.

PIJÁČEK, M. *Bůh v životě Romů*. In *Dingir*. [on-line]. 2006. č. 2. [cit. 2011-01-04]. Dostupné na WWW: <<http://www.dingir.cz/archiv/Dingir206.pdf>>.

Romové po roce 1989. [online]. ©1997, [cit. 2010-11-08]. Dostupné na WWW: <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18394>>.

Spiritualita Romů v České republice. [online]. ©2010, [cit. 2010-11-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.czechkid.cz/si1340.html>>.

ŠIMIKOVÁ, T. *Vliv křesťanské víry na postoj k Romům*. Brno, 2008. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta. Katedra sociální pedagogiky. Vedoucí práce T. Dvořáček. [online]. [cit. 2011-01-07]. Dostupné na WWW: <http://is.muni.cz/th/123854/pdf_m/Diplomova_prace.pdf>.

ŠVECOVÁ, A. *Působení Křesťanské mezinárodní misie u Romů v okolí Spišské Nové Vsi*. Pardubice, 2008. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice. Fakulta filozofická. Katedra sociálních věd. Vedoucí práce Z. Andrš. [online]. [cit. 2011-01-07]. Dostupné na WWW: <http://dspace.upce.cz/bitstream/10195/29578/1/SvecovaA_Pusobeni%20krestanske_ZA_2008.pdf>.

Abstrakt

VÍTKOVÁ, J. *Romové a jejich postoj k náboženství v dnešní době*. České Budějovice, 2011. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce Mgr. David Urban, Ph.D.

Klíčová slova: Romové, náboženství, lidové náboženství, pověry, magie, rituály, zvyky, pentekostální hnutí

Bakalářská práce se zabývá postojem Romů k náboženství v dnešní době. Práce se skládá z části teoretické a praktické.

Teoretická část popisuje vývoj romského náboženství, jeho proměny od odchodu Romů z Indie do 20. století, současné pojetí romského náboženství, romské lidové náboženství a jeho rituály, vztah Romů k víře majority a k pentekostálnímu hnutí. V poslední kapitole teoretické části práce byly shrnuty veškeré poznatky získané z odborné literatury.

Praktická část obsahuje cíl výzkumu, jímž bylo zjistit, jaký postoj zaujímají Romové k náboženství v dnešní době. Výzkum byl realizován ve městě Milevsko formou nestandardizovaného rozhovoru s romskými respondenty. Informace ze získaných rozhovorů byly vyhodnoceny v prezentaci výsledků a následně shrnuty v závěrečné diskusi.

Abstract

The Romanies and their present attitude to religion

Key words: the Romanies, religion, folk religion, superstitions, magic, rituals, customs, Pentecostal movement

The present degree work deals with the attitude of Romanies to religion nowadays. The work consists of a theoretical and a practical parts.

The theoretical part describes the development of Romany religion, its changes from the departure of Romanies from India until the 20 th century, the contemporary conception of Romany religion, Romany folk religion and its rituals, the Romany relation to the majority belief and to the Pentecostal movement. The last chapter of the theoretical part summarizes all the knowledge gained from specialized literature.

The practical part contains the aim of research which was to find out what the present attitude of Romanies to religion is. The research was carried out in the town of Milevsko by means of non standard interview with Romany respondents. The information obtained in the interviews was interpreted in the presentation of results and consequently summed up in the final discussion.

Seznam příloh

Příloha 1 Rozhovory s respondenty

Přílohy

Příloha 1 Rozhovory s respondenty

Rozhovor – respondent Adam

Pohlaví: muž

Věk: 15

Věková kategorie: do 25 let

Pan Adam bydlí se svou matkou v Milevsku od svého narození. Jeho matka mu již několikrát vyprávěla o tom, že dříve bydlela i se svou rodinou na Slovensku v romské osadě, jméno osady si pan Adam nepamatuje, asi v roce 1980 se jeho matka přestěhovala se svou matkou a sestrami do Milevska.

Pan Adam při rozhovoru sdělil, že není věřící, matka, která ho odmalička sama vychovává, ho k víře nikdy nevedla, sama je nevěřící, jiným způsobem prozatím k víře nedospěl. Pan Adam se s matkou doma nikdy nemodlil ani žádnou modlitbu nezná, nikdy si nečetl v Bibli ani jí nikdy neměl v ruce. Jediné, co si představuje pod slovem víra je desatero, o kterém se učili ve škole, některá přikázání z desatera si pamatuje, například nezabiješ, nepokradeš. Pan Adam se domnívá, že něco nad námi existuje, ale co to je, to neví, možná je to někdo, kdo určuje osud lidí. Sdělil, že vůbec nevyklučuje to, že se možná časem bude chtít o víře něco dozvědět, možná se stane i věřícím, ale nyní nemá potřebu věřit. Pan Adam při rozhovoru vyprávěl o své babičce, která je hluboce věřící, každý den se modlí, do kostela ale nechodí, už je velmi stará a cestu do kostela by nezvládla. Babička má, dle jeho slov, doma svaté obrázky na nichž je Panna Marie a kříž, ten má nad dveřmi kuchyňky. Babička se nejen pravidelně modlí, ale zpívá i romské písničky, které jsou o Bohu, on sám nějaké písničky o Bohu zpívat umí, i když jeho romština není tak dokonalá. Trochu romsky se naučil mluvit od kamarádů. Matka si nikdy nepřála, aby mluvil romsky, důvod toho, proč si to nepřála nezná. Od babičky také slyšel o tom, že je víra Romů spojena s různými rituály a tradicemi, ale doma s matkou žádné rituály ani tradice nedodržují, a to ani na Vánoce, od kamarádů slyšel, že doma o Vánocích dávají část jídla na okno, prý kvůli tomu,

aby si udobřili duchy, oni doma nic takového nedělají, a to ho někdy mrzí. Pod slovem rituály si představuje nějaké obřady jako je například křest dítěte.

Rozhovor – respondent Boris

Pohlaví: muž

Věk: 17

Věková kategorie: do 25 let

Pan Boris bydlí v Milevsku od narození, odmalička ho vychovávají prarodiče, kteří pocházejí z České republiky, babička se narodila v Prachaticích, děda v Českém Krumlově. Jeho prababička byla za války v koncentračním táboře v Čechách, ale kde přesně byla, to neví.

Pan Boris je věřící, věří, že něco existuje, prstem ukazoval směrem vzhůru, ale neví co. Věřící, když má nějaké problémy, pokud si neví s něčím rady nebo v případě závažné nemoci někoho z rodiny. Prarodiče pana Borise jsou věřící, hlásí se k římskokatolické církvi, ale víru v Boha mu nenutí, k víře ho nevedou, nenutí ho, aby se modlil. Pan Boris sdělil, že možná bude věřit v Boha až bude starší, v komunitě si všímá toho, že čím jsou lidé starší, tím více se uchylují právě k víře v Boha. Pod slovem víra si představuje Boha, protože babička říká, že víra je Bůh. Na otázku, jak si představuje Boha, sdělil, že si ho představuje jako mladého muže. Při rozhovoru uvedl: „*Babička říká, že Bůh řídí naše osudy a jednání.*“ Babička pana Borise chodí do kostela, ale nepravidelně, on sám byl v kostele jen tehdy, když se někdo v komunitě vdával či ženil nebo při křtu svého nejmladšího sourozence. Taký se zúčastnil pohřebního obřadu. Účast na těchto obřadech je pro pana Borise zcela přirozená, patří to k romské kultuře, obřady jsou velice emotivní. Pan Boris uvedl, že v souvislosti s vírou dodržují v rodině různé zvyky a rituály. Sdělil: „*Babička nám pravidelně žehná, modlí se za nás, děkuje Bohu za to, že jsme zdraví. O Vánocích se scházíme celá rodina, postíme se, dáváme jídlo duchům zesnulým na okno, zapalujeme svíčky a taky si odpouštíme malé a někdy i velké hříšky.*“ Pan Boris uvedl, že mu babička několikrát vyprávěla o jiné víře než je křesťanství, mluvila o magii, kouzlech, o pověrách. Romové jsou pověřčiví i pan Boris je pověřčivý. Vyprávěl o křtu, o tom, že je důležité, aby bylo dítě pokřtěno, protože se tím dostává pod Boží ochranu. Kdyby se dítě nepokřtilo, mohlo by se mu něco stát, mohla by ho třeba odnést i čarodějnice. Pan Boris ještě uvedl, že si pamatuje, že mu babička dříve vyprávěla o mulech, kteří jsou zlí, kteří chodí Roma strašit, že ho straší tak dlouho, až ho úplně zničí. Pan Boris se těchto zlých duchů vždycky strašně bál a dodnes se bojí.

Rozhovor – respondent Ctibor

Pohlaví: muž

Věk: 18

Věková kategorie: do 25 let

Pan Ctibor bydlí v Milevsku od narození se svou matkou a s bratry. Matka je z poloviny maďarka po otci a z poloviny slovenka po matce. Matka dříve bydlela s rodiči a se svými sourozenci, kterých bylo opravdu mnoho, v Maďarsku. Do Čech se přestěhovali asi v roce 1965.

Pan Ctibor je věřící, matka ho k víře vedla odmalička, sama je věřící, hlásí se k římskokatolické církvi. Pan Ctibor se umí modlit, modlí se Otčenáš, do kostela chodí nepravidelně, když má čas dojde tam zapálit svíčku třeba za někoho z rodiny nebo jako poděkování Bohu za pomoc. Pod slovem víra si představuje víru v Boha. Boha si představuje jako muže, Bůh se tváří podobá lidem. Při rozhovoru sdělil: „*Víra mi dává smysl života, je pro mě vším, potřebuji jí. Myslím si, že by měl každý věřit.*“ V rodině dodržují tradiční romské rituály. Pan Ctibor uvedl: „*Doma dodržujeme tradice a zvyky, zejména o Vánocích, kdy se celá rodina sejdeme u stolu, nejstarší z rodiny, většinou to bývá matka, řekne modlitbu. Pak také házíme kousky jídla z okna duchům mrtvých, říkáme jim mulo. Máme z nich strach, chceme s nimi být za dobře, usmířit se s nimi. Vánoce jsou svátky usmíření, vše si při nich odpouštíme, odpouštění je pro nás důležité, dává klid naší duši. Naše víra je dále spojena se křtem, romské dítě bývá křtěno v kostele, aby ho Bůh celý život ochraňoval. Nedávno jsme křtili mého synovce, obřad proběhl v kostele, byl moc hezký. Křest jsme slavili doma, dali jsme synovce pod stůl, na kterém bylo hodně jídla, peněz, aby měl v životě všeho dost, aby byl jeho život bohabojný.*“ Pan Ctibor vyprávěl o své matce a o jejím daru čtení z karet a z ruky. Dále sdělil, že se matka velmi zajímá o romské lidové náboženství, ke kterému jí přivedla babička. Pan Ctibor vyprávěl o tom, že jsou Romové velmi pověřiví. Mluvil o pohřebních rituálech, o vartování u zesnulého, že se snaží o to, aby mrtvý odešel z pozemského světa spokojený, aby se neměl důvod vrátit a mstít se jim. Do hrobu dávají mrtvému jeho oblíbené věci, peníze pro převozníka. Snaží se o to, aby odchod mrtvého proběhl důstojně.

Rozhovor – respondentka Darina

Pohlaví: žena

Věk: 24

Věková kategorie: do 25 let

Paní Darina žije v Milevsku od malička se svou matkou a třemi sestrami. Sama má již čtyři malé děti. Matka paní Dariny pochází ze Slovenska z osady Jarovnice, ze Slovenka se do Milevska přestěhovala v roce 1982 se svou matkou a sestrou. Otec paní Dariny žil rovněž na Slovensku, v Michalovcích. Do Milevska se přistěhoval asi v roce 1980.

Paní Darina věří od malička v Boha, je křesťanka, katolička. Matka jí i její sestry k víře vedla od narození, sama je hluboce věřící, hlásí se římskokatolické církvi. Paní Darina ráda vzpomíná na to, jak se doma společně před spaním modlili, matka si k nim sedla na postel a vyprávěla jim o Bohu, o tom, že je Bůh dobrý a spravedlivý. Víra je pro paní Darinu vším, víra je Bůh, Boha má v srdci. Paní Darina doma nemá žádné svaté obrázky, protože je nepotřebuje, opakovaně sdělila, že Bůh je v jejím srdci, v jejích představách. Bůh má podobiznu mladého muže. Boha vnímá jako přítele, který jí v životě neustále pomáhá, který určuje její osud, který jí provází životem. Paní Darina uvedla, že se modlí pravidelně každý den, modlí se Otčenáš, doma mají Bibli, pravidelně si z ní předčítají biblické příběhy. Dále sdělila, že zpívají i písně o Bohu v romštině, tyto písně jsou strašně krásné. Paní Darina si nedovede život bez Boha představit, Bůh jí již několikrát pomohl, a to například, když její syn těžce onemocněl, k Bohu se modlila každý den, slíbila mu, že mu dojde zapálit svíčku do kostela jako poděkování a on jí pomohl, syn se jí uzdravil. To, co Bohu slíbila, to také udělala, svíčku do kostela zapálit došla. Paní Darina uvedla, že pouze jedno z jejích dětí je pokřtěné, v současné době usiluje i o to, aby byly pokřtěné i ostatní její děti. Křest je velmi důležitý, protože tím, že je dítě pokřtěno, se dostává pod ochranu Boží na celý život. Paní Darina je také pokřtěná. Domnívá se, že křest je to nejdůležitější v životě křesťana, celý obřad je velmi krásný, doma se pak koná oslava, při které se hodně jí a pije, dítěti jsou vkládány peníze do peřinky, aby nikdy nemělo v životě nouzi. Tradiční romské zvyky a tradice dodržují o Vánocích, před Vánocemi provádí velký úklid, na Vánoce mají hodně jídla, i když zrovna nemají moc peněz, na jídle nešetří. Tím nejdůležitějším zvykem, který o Vánocích dodržují je odpouštění.

Paní Darina nemluvila se svou matkou více jak půl roku, protože matce něčím ublížila, matka jí na Vánoce odpustila a poprvé na ni po celé té době promluvila.

Rozhovor – respondent Emil

Pohlaví: muž

Věk: 25

Věková kategorie: do 25 let

Pan Emil bydlí v Milevsku od roku 2004, žije zde se svou manželkou a se třemi malými dětmi. Pan Emil pochází ze Slovenska, z Prešova, jeho rodiče a sourozenci stále na Slovensku žijí. Pan Emil se oženil s ženou, jejíž rodiče také pocházejí ze Slovenska, z Michalovců.

Pan Emil je hluboce věřící křesťan, hlásí se k římskokatolické církvi, je pokřtěný. Rodina pana Emila je též hluboce věřící, odmalička ho vedla k lásce k Bohu a on je tomu rád. Pod slovem víra si představuje Boha jako muže, který stvořil svět a provází lidi jejich životem, řídí jejich osudy. Při rozhovoru sdělil: *„Víra je pro mě velmi důležitá, je smyslem mého života, pravidelně chodím do kostela na nedělní mši, modlím se Otčenáš, na Slovensku jsem do kostela na mše chodil také pravidelně s celou svou rodinou, modlili jsme se společně. K víře vedu i své děti. Myslím si, že člověk má věřit v Boha, je to přirozené“* Pan Emil se svou rodinou dodržuje tradiční romské zvyky, na Vánoce se s lidmi z komunity navštěvují a odpouští si, což je velmi důležité, vyjadřuje to solidaritu mezi lidmi, společně vzpomínají na zesnulé, říkají jim mulo. Pan Emil uvedl: *„Jsou mulo dobří a zlí, z těch zlých máme strach. Ti dobří jsou naši zesnulí příbuzní, kteří nám radí a varují nás před zlými věcmi. Věříme, že duše člověka žije i na onom světě.“* Na Štědrý den se schází celá rodina pana Emila u jednoho stolu, matka jako nejstarší člen rodiny, přednáší modlitbu a požehnání, zesnulým dávají jídlo do misky na okno, aby si je usmířili. Pro pana Emila jsou důležité i tradice, které jsou dodržovány při křtu, dítě musí být pokřtěné, aby bylo chráněno před zlými silami. Křest dítěte se pak musí pořádně oslavit, pije se a jí se, dítěti se dávají do peřinky penízky, aby dítě v životě nestrádalo. Pan Emil uvedl, že zvyky dodržují i tehdy, když někdo z komunity zemře. Lidé z komunity se schází u mrtvého doma, tři dny u něj vartují, mrtvého hlídají, vypráví si o něm veselé příběhy, vyjadřují podporu pozůstalým. Pan Emil uvedl, že při samotném křesťanském obřadu pohřbu nesmí rakev s mrtvým nést nikdo z rodiny, to přináší smůlu, sám by totiž mohl do vykopané jámy pro rakev spadnout.

Rozhovor – respondent František

Pohlaví: muž

Věk: 28

Věková kategorie: do 45 let

Pan František bydlí v Milevsku od narození se svými rodiči a sourozenci, je ženatý, má tři děti. Oba rodiče pana Františka pocházejí ze Slovenska, matka bydlela v osadě Jarovnice, otec bydlel v Michalovcích. Do Milevska se přestěhovali po roce 1965, přesný rok pan František nevěděl.

Pan František je věřící, je katolík. Pan František se umí modlit, do kostela nechodí. Tvrdí, že k tomu, aby věřil nemusí chodit do kostela. Bůh je v jeho srdci. Pan František se modlí Otčenáš, umí zpívat i romské písničky o Bohu. Pod slovem víra si představuje Boha, Bůh se podobá člověku, spíše mladému muži. Pan František říká, že víra je spojena s tradičními romskými zvyky a rituály, slýchal to od své babičky. Rituály jsou, dle jeho slov, různé obřady, rituálem je i to, když se dítěti po narození uváže na ruku červená stuha, která ho pak chrání než je pokřtěno. Jeho rodina dodržuje různé zvyky zejména o Vánocích, křtech, svatbách a pohřbech. Pan František při rozhovoru uvedl: *„O Vánocích se schází celá naše rodina u nejstaršího člena rodiny, a to je babička, která nyní bydlí u mé matky. Společně sedíme u stolu, kde je spousta jídla, část jídla dáváme duším mrtvých na okno, babička přednese modlitbu, poděkuje Bohu za to, že jsem všichni pohromadě, požehná nám. Pokud jsme na sebe rozhněvaní, odpouštíme si a usmiřujeme se, protože Vánoce jsou svátky, kdy si mají lidé odpouštět a usmiřovat se.“* Křest, svatbu a pohřeb spojuje pan František s obřady, které se konají v kostele. On sám měl svatbu v kostele. Narozené dítě musí být pokřtěno, provedení křtu ho chrání před zlem po celý jeho budoucí život. Svatba v komunitě se většinou koná až po narození dítěte, a to kvůli křtu. I on měl svatbu v kostele až po narození své dcery. Pan František dále sdělil: *„Pokud někdo v komunitě zemře, odkládáme neshody mezi sebou, vartujeme, oslavujeme tři dny, doprovázíme tím mrtvého na onen svět, také se snažíme pomoci zesnulým, někdy jim, tedy když je potřeba, na pohřeb finančně přispíváme, ale to je naprosto alespoň pro mě přirozené.“* Pan František sdělil, že jim babička často vypráví o různých pověrách a magických úkonech, o tom, jak dříve cikáni používali zaklínadla. Pan František je pověřivý, věří

v pověry týkající se narození dítěte, po narození dítěti vážou na levou ruku červenou stužku, která ho má chránit, aby se mu nestalo nic zlého.

Rozhovor – respondentka Gabriela

Pohlaví: žena

Věk: 35

Věková kategorie: do 45 let

Paní Gabriela bydlí v Milevsku od roku 1982, kdy se do Milevska přestěhovala se svou matkou a sestrou ze Slovenska z osady Jarovnice.

Paní Gabriela věří, ale asi ne přímo v Boha, tvrdí, že není křesťanka, podle ní existuje nějaké nadpřirozeno. Při rozhovoru sdělila: „*Věřím, jen když mám problémy, to pak toho někoho nahoře prosím o pomoc a ten někdo nahoře mi většinou pomůže.*“ Matka paní Gabriely je silně věřící, je katoličkou a v souvislosti s tímto dodržuje veškeré náboženské zvyky a tradice, a to, že se pravidelně modlí Otčenáš, doma má svaté obrázky a kříž, do kostela už ale nechodí, je starší a cestu do kostela by vzhledem ke svému zdravotnímu stavu nezvládla. Matka paní Gabrielu k víře vedla, doma se museli modlit, chodili do kostela na mše, paní Gabriela je dokonce pokřtěná, ale za katoličku se nepovažuje, k víře nemá žádný vztah. V souvislosti se slovem víra se paní Gabriele vybavilo slovo desatero, o němž se syn nedávno učil ve škole, jinak neví, co si má pod tímto slovem představit. Paní Gabriela nevede k víře ani svého syna, romské písně o Bohu doma se synem nezpívají, i když je jako malá zpívala, ona romsky mluvit umí, ale syna nikdy romsky mluvit neučila, nepřála si to, chtěla, aby syn uměl mluvit česky, aby se lépe začlenil do společnosti. Paní Gabriela slýchávala od matky o tom, že Romové spojují víru s tradicemi, obřady a rituály, doma však žádné romské tradice ani rituály nedodržují, a to ani o Vánocích.

Rozhovor – respondentka Helena

Pohlaví: žena

Věk: 37

Věková kategorie: do 45 let

Paní Helena bydlí v Milevsku od narození, její matka pochází z Prachatic, otec dříve bydlel v Českém Krumlově, nyní již však žijí v Milevsku, matka asi padesát let, otec přes třicet let.

Paní Helena je věřící, hlásí se k římskokatolické církvi. Doma se modlí pravidelně Otčenáš, prosí Boha o to, aby opatroval její rodinu a hlavně její děti, protože děti jsou pro ní vším. Paní Helena při rozhovoru sdělila: *„Pod slovem víra si představuji nadpřirozeno, mám mamku a tatku, ti jsou pro mě důležití, ale něco je nad nimi, někdo, kdo všechno ví, kdo mi v nouzi pomůže, a to je Bůh, Bůh je nadpřirozeno. Při vyslovení slova víra mě jako první napadají modlitby, chození do kostela.“* K víře paní Helenu přivedli rodiče a hlavně její babička, která je již mrtvá, ona byla silně věřící katoličkou, říkala, že náboženství přebírali romští předkové od společnosti, do které před léty přišli, vždy jí o příchodu předků vyprávěla příběhy. Babička paní Heleny trvala na dodržování zvyků a náboženských tradic, její rodina tyto zvyky a tradice dodržuje dodnes. O Vánocích se schází celá rodina u velkého stolu, Vánoce jsou časem, kdy si vše odpouští. Při štědrovečerní večeři pronáší matka modlitbu, dříve to dělala její babička. Štědrovečerní večeře bývá velmi bohatá, na stole mívají hodně jídla, část svého jídla dávají do kouta mrtvým zesnulým, vzpomínají na zesnulé příbuzné, vyprávějí si o nich příběhy. O Vánocích si odpouštějí, usmiřují se, je to pro ně naprosto přirozené. Další zvyky dodržují na den zesnulých. Paní Helena uvedla: *„Na den zesnulých zapalujeme svíčky, říká se, že čím více ta svíce plápolá a vosk více stýká po svíci, tím více osoba, která svíci zapálila, pláče při vzpomínkách na zesnulou osobu.“* Do kostela paní Helena pravidelně nechodí, k tomu, aby věřila prý kostel nepotřebuje. Do kostela chodí pouze z důvodu křtu dětí z komunity, svatby nebo pohřbu. Paní Helena při rozhovoru dále sdělila: *„Úmrtí v komunitě je pro nás Romy emocionální záležitostí, odsouváme všechny neshody, které mezi sebou máme a snažíme se vyjádřit podporu pozůstalým příbuzným, u mrtvého tři dny vartujeme, poté ho jdeme vyprovodit na onen svět, my věříme v posmrtný život. Věříme v mulo a taky se jich bojíme, snažíme se s nimi být za dobře.“*

Rozhovor – respondent Ivan

Pohlaví: muž

Věk: 43

Věková kategorie: do 45 let

Pan Ivan bydlí v Milevsku od roku 1980, kdy se do Milevska přistěhoval se svou dřívější manželkou. Pan Ivan pochází ze Slovenska, bydlel v Michalovcích.

Pan Ivan není věřící, je pokřtěný, ale své jméno, které dostal při křtu si nepamatuje, rodiče ho k víře od malička vedli, protože jsou věřící katolíci, ale jemu nic víra nikdy neříkala. S rodiči musel chodit pravidelně do kostela na mši, modlit se musel i před spaním. Pan Ivan vyprávěl o tom, že musel chodit na výuku náboženství ve škole, kde mu víru, dle jeho slov, nutili, proto na víru zanevřel. Ve škole mu neustále říkali, že musí věřit v Boha, že se musí pravidelně modlit, poučovali ho o tom, jak se má chovat správný křesťan, pokud něco provedl, nějakou klukovinu, musel za trest nazpaměť několikrát odříkávat Otčenáš nebo musel tuto modlitbu přepisovat na papír. Pod slovem víra si představuje víru v něco či v někoho, nic konkrétnějšího si představit nedovedl. Víra pro něj v současné době nic neznamena, nemá k ní žádný vztah, ale možná se to jednou změní, může se stát, že dojde k poznání, že ji potřebuje a věřit začne. Pokud začne jednou věřit, bude to proto, že on sám bude chtít a ne, že mu víru bude někdo nutit. Pan Ivan dříve tedy musel chodit do kostela pravidelně, nyní chodí do kostela pouze v případě, že se někdo z komunity vdává či žení, při křtu dítěte nebo v případě smrti někoho z komunity. Zvykům spojenými s těmito obřady se nebrání, jako všichni ostatní je dodržuje. Pokud někdo z Romů zemře, hlídají ho po tři dny u něj v domě, protože, duše zesnulého opouští tělo až třetí den. Dále mluvil o křtu dítěte, dítě musí být po narození pokřtěno, aby bylo chráněno.

Rozhovor – respondentka Jozefína

Pohlaví: žena

Věk: 45

Věková kategorie: do 45 let

Paní Jozefína bydlí v Milevsku od roku 1982, kdy se do Milevska přestěhovala se svou matkou a sestrou z osady Jarovnice na Slovensku.

Paní Jozefína je silně věřící katolička, od narození byla k víře vedena svou matkou, která se též hlásí k římskokatolické církvi. Víra pro ní znamená víru v Boha, toho, co stvořil naší zemi, se všemi lidmi a zvířaty. Bůh může mít různé podobizny. Paní Jozefína sdělila: *„Bůh se mi v životě ve snu zjevil dvakrát v osobě doktora. Poprvé to bylo, když po těžkém úrazu, kdy jsem byla doslova na smrtelné posteli, Bůh ke mně ve snu přišel a sdělil mi, že budu zase zdravá, že budu žít, abych se mohla starat o své děti. Podruhé se mi zjevil, když byl můj vnuk v nemocnici s nádorem, několikrát denně jsem se za vnuka modlila, Bůh mi ve snu řekl, že byly vyslyšeny moje prosby a můj vnuk se uzdraví a stalo se tak.“* Paní Jozefína je Bohu vděčná celý život, on jí chrání a pomáhá jí a ona mu za to děkuje každý den modlitbou, modlí se Otčenáš, čte si v Bibli. Pokud se jich doma sejde více zpívají písně o Bohu v romštině, jsou to písně, které Boha opěvují a chválí, jsou procítěné a krásné. Paní Jozefína doma žádné svaté obrázky nemá, její matka má obrázky svaté Panny Marie a na zdi má i kříž. Do kostela nechodí, nemá ani s kým. Boha má v srdci a Bůh je s ní všude, kam jde. Dříve, když bydlela na Slovensku do kostela chodila pravidelně každý den po škole s kamarády z osady. Paní Jozefína tvrdí, že *„na Slovensku je vše jiné, tam můžete přijít za farářem v jakoukoliv denní hodinu a on vás do kostela pustí.“* Ráda vzpomíná na to, s jakou dobrotou a láskou je farář na Slovensku přijímal, vždy je pozval dál k sobě, všichni seděli v kruhu a předčítali si z Bible, společně se modlili. Paní Jozefína sdělila, že toto u nás není, často se stává, že faráři v Čechách nejsou vlídní, Romy opovrhují. To je další z důvodů, proč do kostela nechce chodit. Paní Jozefína má ráda i romské tradice a rituály. Mluvila o křtu, křest je pro ní moc důležitý, věří tomu, že pokud je dítě pokřtěno, dostane se pod ochranu Boží. Dále mluvila o pohřbu, o vartování a o samotném pohřebním obřadu, který je velmi emocionální záležitostí. Paní Jozefína uvedla: *„Když vlastní nese při pohřebním průvodu rakev, sám do jámy padá.“* Pro paní Jozefínu jsou velmi důležité Vánoce, na které se vždy těší, před Vánocemi celý

byt uklidí, navaří dobré jídlo a při štědrovečerní večeři se všichni sejdou u jednoho stolu, společně se pomodlí, babička jim požehná, zazpívají si a co je nejdůležitější, pokud jsou mezi členy rodiny neshody, odpustí si a usmíří se.

Rozhovor – respondentka Klaudie

Pohlaví: žena

Věk: 55

Věková kategorie: nad 55 let

Paní Klaudie pochází z Maďarska z vesnice Láb, kde bydlela se svými rodiči a sourozenci. Její matka byla slovenka, její otec byl maďar. Do Čech přišli v roce 1965, nejprve bydleli v obci poblíž Milevska a poté se přestěhovali, neví přesně kdy, do Milevska.

Paní Klaudie je věřící, vyznává katolickou víru a zároveň věří v lidové náboženství, v dobré a zlé síly, v magii. Dobré síly jsou prý takové, které pomáhají a ty zlé, které nám škodí, jako příklad uváděla mulo. Magie jsou kouzla a čáry, taky zaklínání nebo přilákání si nějakého milého, chlapce. Rodiče paní Klaudie byli katolíci, od narození jí vedli ke katolické víře, doma se modlili, doma měli dokonce i malý oltářiček. Paní Klaudie věří v Boha, ke kterému se obrací ve svých prosbách, pravidelně se modlí Otčenáš. Pod slovem víra si tedy představuje víru v Boha a hlavně i víru v pověry a v magii. Víra v lidové náboženství je smyslem jejího života, jsou to vlastně různé pověry, magie, věštba a podobně. K lidovému náboženství a magii jí přivedla babička, původem maďarka, která jí naučila věštbě z ruky, z karet, zaklínání a zařikávání. Paní Klaudie při rozhovoru uvedla: *„Véra znamená uctívání přírody, živlů, věštění z karet, pro někoho i náboženství, víru v Boha. Pod slovem víra si představuji rituály a pověry. Věřím pověrám, například po narození se dítě musí do křtu hlídat, aby jej neunesla nebo nezaměnila nějaká čarodějnice či jiná síla. Víra je, dle jejích slov, spojená se zvyky a tradicemi. O Velikonocích se dříve chodilo s jídlem do kostela, aby ho farář pokřtil, to prý dělali v Maďarsku. O Vánocích se rodina paní Klaudie schází u ní doma, odpouští si vše zlé, u štědrovečerní večeře se pronáší modlitba, kousky jídla se házejí z okem mrtvým zesnulým. Paní Klaudie sdělila: „Duše mrtvých zesnulých, my jim říkáme mulo, jsou dobří, ti nám radí a zlí, ti škodí. Ze zlých mulo mám strach.“* S paní Klaudií bylo hovořeno asi měsíc po pohřbu její sestry. V souvislosti s pochováním své sestry začala mluvit o romských tradicích, které se k pohřbu vztahují. Uvedla, že po úmrtí tři dny a tři noci u zesnulého v domě vartují, dělají zesnulému společnost, pijí, jedí, vyprávějí si veselé příhody ze života zesnulého. Zesnulého oblékají do šatů, ve kterých si přál být pohřben, do rakve vkládají věci,

které měl rád. Paní Klaudie sdělila, že se nesmí nikdy stát zesnulému u hlavy, to dělají neupřímní lidé, vždy stojí mrtvému v nohou. Dále uvedla: *„Pokud zemře žena, matka, musí opustit dům pouze jednou, a to tehdy, když skončí vartování a nastane den smutečního obřadu. Rakev nesmí nést při smutečním průvodu na ramenech nikdo z rodiny, bylo by to jako by zesnulého sám pohřbil, přineslo by to smůlu. Na rakev, která byla spuštěna do hrobu se nesmí házet zem, bylo by to nedůstojné, ale kvítí. Tím se maďarští Romové liší od slovenských, ti házejí na rakev zem.“*

Rozhovor – respondentka Lenka

Pohlaví: žena

Věk: 61

Věková kategorie: nad 55 let

Paní Lenka pochází z Maďarska z vesnice Láb, kde bydlela se svými rodiči a sourozenci. Při rozhovoru uvedla: „*Bylo nás asi čtrnáct sourozenců.*“ Její matka byla slovenka, její otec byl maďar. Do Čech přišli v roce 1965, nejprve bydleli v obci poblíž Milevska a poté se přestěhovali, neví přesně kdy, do Milevska. Paní Lenka je sestrou paní Klaudie.

Paní Lenka o sobě říká, že je křesťanka katolického vyznání. Rodiče jí odmalička k víře v boha vedli, sami byly věřící. Na dotaz, co znamená to, že ji rodiče k víře vedli, sdělila: „*Jako děti jsme museli chodit do kostela, modlili se, velebili jsme Boha a tak.*“ Pod slovem víra si jednoznačně představuje existenci Boha. Paní Lenka při rozhovoru uvedla: „*Víra je pro mě smyslem mého života, bez víry nemůžu žít, potřebuji věřit. Věřím, že existuje Bůh, který řídí naše osudy. Bůh je důležitý, lebo on všechno zná a ví.*“ K víře paní Lenku přivedly strasti jejího života. Díky víře v Boha na svět nezanevřela. Jednou se jí Bůh zjevil v podobě lékaře. Paní Lenka uvedla: „*Bylo to tehdy, když jsem byla v nemocnici, byla jsem na tom zdravotně špatně, byla jsem přesvědčená a smířená s tím, že umřu, v tom se mi ve snu zjevil Bůh, který měl podobu mladého lékaře, poprosila jsem ho, aby ke mně přišel blíž, on přišel, sdělila jsem mu, že umírám a on mi na to odpověděl, že to není pravda, nemůžu umřít a neumřu, protože na mě doma čeká vnuk, který je postižený a on potřebuje pomoc, poté odešel. Ráno, když jsem se probudila, přišel ke mně mladý lékař a sdělil mi, že se brzy uzdravím a tak se taky stalo.*“ Paní Lenka nechodí do kostela. Při rozhovoru dále sdělila: „*Pro mě je důležité, že mám víru v sobě, mám jí v srdíčku, věřím a modlím se, před spaním žehnám dětem a modlím se za ně.*“ Žádné tradice a zvyky paní Lenka nedodrží, tedy kromě Vánoc, o Vánocích se schází celá její rodina, u večere se pronáší modlitba, Bohu děkujeme, za vše, co máme, taky si odpouštíme, používají se slova: „*Co jsme si, to jsme si, vše je odpuštěno.*“ Paní Lenka mluvila i o tom, že vzpomíná na blízké zesnulé. Rozpovídala se o nedávné smrti své sestry, když její sestra zemřela, tři dny vartovali, poté sestru oblékli do šatů, ve kterých si přála být pohřbena, do rakve jí dali věci, které měla ráda a penízky, aby měla čím zaplatit převozníkovi. Paní Lenka věří v posmrtný život, stejně

jako věří v pověry, je pověřčivá, ale to jsou prý všichni Romové. Paní Lenka uvedla, že používá zaklínadla, ale to se prý musí dělat s rozmyslem, lidem se škodit nesmí. Paní Lenka sdělila: *„Neumím věštit z karet ani z ruky, tento dar má moje sestra, do vínku jsem dostala dar takový, že mi stačí, abych se podívala na člověka a vím, jaký ten člověk je a co prožil a jaký bude jeho osud.“*

Rozhovor – respondent Miloslav

Pohlaví: muž

Věk: 58

Věková kategorie: nad 55 let

Pan Miloslav bydlí v Milevsku od čtyř let. Jeho rodina pochází z Čech. Jeho matka byla za války v koncentračním táboře v Čechách, vyprávěla mu o tom.

Pan Miloslav je věřící, je katolík, hlásí se k římskokatolické církvi. Při rozhovoru uvedl: „*Víra, to je přece Bůh. Víra znamená to, že mám Boha v srdci. Víra je smyslem mého života, víra je mým dědictvím, které předávám svým dětem.*“ Rodiče pana Miloslava vedli k víře v Boha, trvali na striktním dodržování zvyků a tradic, které jsou s vírou spojeny. Pro pana Miloslava jsou velmi důležité Vánoce, kdy se u něj schází celá jeho rodina, děti a vnoučata, všichni sedí u jednoho stolu. Pan Miloslav pronáší při štědrovečerní večeři modlitbu, žehná rodině, děkuje Bohu za to, že se všichni v pořádku opět sešli. Část z jídla dávají na okno zesnulým příbuzným, aby také ochutnali z dobrot, které na Vánoce připravují, jídlem si duchy usmiřují. Pan Miloslav je pověřivý, věří, že se mulo vrací zpět na zem, dobří mulo radí a varují před zlem, zlí mulo škodí, lidi trápí. Pan Miloslav se zmínil i o úmrtí v komunitě, o vartování, což je v podstatě oslava na počest mrtvého zesnulého, vartují tři dny, doprovázejí duši mrtvého z našeho světa na onen svět. Pan Miloslav mluvil i o důležitosti křtu dítěte, dítě se po narození musí do křtu hlídat, aby ho neunesla nějaká zlá síla. Na ruku dítěte se dává šňůra z červených korálek z důvodu jeho ochrany. Tím, že je dítě při obřadu v kostele pokřtěno, je pod Boží ochranou celý život. Pan Miloslav do kostela chodí jen v případech svatebních a smutečních obřadů a obřadů křtu. Pan Miloslav uvedl: „*Nemyslím si, že bych ke své víře potřeboval faráře nebo kostel, to není vůbec podstatné, Boha mám v srdci, je stále se mnou, a to je důležité. Navíc u nás v Čechách nemají faráři k Romům kladný postoj*“ Pan Miloslav má doma svaté obrázky, obrázek Panny Marie, Ježíše Krista a kříž.

Rozhovor – respondentka Nikola

Pohlaví: žena

Věk: 70

Věková kategorie: nad 55 let

Paní Nikola pochází z České republiky, z okolí Prachaticka a Volarska. V Milevsku žije již několik desítek let.

Paní Nikola je křesťanka, hlásí se k římskokatolické církvi. Při rozhovoru uvedla: „*Víra, to je Bůh, to je smysl mého života, víra je pro mě útěchou*“ Paní Nikola bydlí s vnučkou, kterou vychovává od malička, k víře ji také vede, ale nenutí jí k tomu. Paní Nikola byla vychovávána k víře svými rodiči od narození. Do kostela chodí pravidelně na nedělní mše. Doma má růženec i Bibli, dokonce i Bibli přeloženou do romského jazyka. Dodržuje tradice a zvyky, protože jsou provázené s vírou. Paní Nikola sdělila: „*Vždy se moc těším na Vánoce, protože se sejde celá rodina u štědrovečerní večeře, zapalujeme svíčky, zpíváme písničky o Bohu, modlíme se a vzpomínáme na mrtvé příbuzné, mrtvým dáváme jídlo na misce do kouta. V komunitě se o Vánocích navštěvujeme a navzájem si odpouštíme, to je důležité, jde o jakousi solidaritu.*“ Velkým neštěstím je pro paní Nikolu smrt blízkého člověka, smutek drží celá rodina i vzdálení příbuzní, smrt s sebou nese i tradiční romské zvyky, vartuje se tři dny. Paní Nikola uvedla: „*Vždy se postaráme o to, abychom zesnulému vypravili takový pohřeb, jaký si zaslouží, jeho duše musí z našeho světa odejít důstojně.*“ Dle slov paní Nikoly, je pro Romy významný křest dítěte, křtem dítěte se dává najevo, že se dítě narodilo zdravé. Křest se oslavuje. Zvykem při křtu je políbení dítěte otcem, tím otec uzná dítě za své. Dítě chodí po narození navštěvovat i lidé z komunity, penízky mu házejí do vaničky s vodou. Dítě se musí do křtu hlídat a opatrovat, aby ho nikdo nevyměnil, neunesl. Na konci rozhovoru paní Nikola uvedla: „*Máme mnoho zvyků, které se váží k víře, to by bylo na dlouhé povídání.*“

Rozhovor – respondentka Olga

Pohlaví: žena

Věk: 74

Věková kategorie: nad 55 let

Paní Olga bydlí v Milevsku od roku 1982, kdy se sem s dcerami přestěhovala ze Slovenska, z osady Jarovnice.

Paní Olga je věřící, je katolička. Při rozhovoru uvedla: *„Ano, věřím v Boha, dokonce mám pánbíčka stále u sebe, mám ho v srdci. Víra, to je přece Bůh. Víra dává mému životu smysl a nikdo mi ji nemůže vzít.“* K víře paní Olgu vedli rodiče, mluvila o povinnosti chodit do kostela a modlit se. Paní Olga chodila ve škole na náboženskou výuku, tyto hodiny měla velmi ráda. Dále sdělila: *„Pamatuji si, že moje prabába věřila v magii a pověry, vyprávěla mi o tom, používala magické praktiky jako byla zaklínadla, věřila v lidové léčení, v různé byliny, dokonce mě učila magickým praktikám. Stejně jako moje prabába i já věřím v magii a jsem pověřivá, věřím, že by se při narození měla dítěti na ruku uvázat červená mašle s korálky, aby bylo dítě chráněno, dítě by se taky mělo pokřtít a před křtem strážit, aby ho neunesla nějaká čarodějnice. Moje dcera a vnoučata o náboženství spojeném s pověrami a magiemi již nic moc neví. Málokdy jsem jim o tom vyprávěla.“* Paní Olga chodila dříve pravidelně do kostela, nyní již tam nechodí, cesta je pro ní náročná. Doma se modlí Otčenáš, má svou Bibli, ze které jí předčítají vnoučata nebo dcera, ona sama číst neumí. Doma má také obrázek Panny Marie. Tradiční cigánské, jak sama uvedla, zvyky a tradice dodržuje. O Vánocích se u ní schází dcery s vnoučaty, paní Olga pronáší modlitby a požehnání. Vánoce jsou pro paní Olgu svátkem odpuštění a usmíření, v rodině si odpouštějí převážně malé hříšky, příklad nevedla. O Vánocích také vzpomíná na mrtvé zesnulé, dává jim jídlo na okno. Paní Olze se někdy ve snech objevují duše mrtvých příbuzných, radí jí a varují ji před neštěstím. Tradice a zvyky dodržuje i při pohřbech, mluvila o tradičním romském třídním vartování, o tom, že s mrtvým si povídají a doprovází ho na onen svět.